

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Diplomová práce

Bc. Markéta Sedláčková

Dějiny školství v Chropyni

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a v seznamu pramenů i literatury uvedla veškeré informační zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 6. 4. 2022

Markéta Sedláčková

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Karlu Konečnému, CSc. za odborné vedení, trpělivost a cenné rady. Dále děkuji vedení Základní školy Chropyně a Městskému úřadu Chropyně, především Ing. Daně Jedličkové, která mi umožnila přístup k archivním materiálům. Velký dík patří paní Heleně Sadykové, Jaroslavě Pospíšilové, Jarmile Opravilové a Aleně Iránkové za rady, fotografie a vzpomínky.

OBSAH

ÚVOD.....	6
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Chropyně	9
1.1 Geografická poloha a charakteristika města Chropyně	9
1.2 Symboly města Chropyně	10
1.3 Nejstarší osídlení Chropyně.....	11
1.4 Historie Chropyně.....	11
1.5 Pověst O králi Ječmínkovi	15
1.6 Významné osobnosti Chropyně	16
1.6.1 Antonín Ugwitz	16
1.6.2 Antonín Otáhal Plešovský	17
1.6.3 Antonín Homolík.....	17
1.6.4 Emil Filla	18
1.6.5 Hubert Havránek.....	18
1.6.6 Zdeněk Dolníček.....	19
2 Počátky školství v Chropyni.....	20
2.1 Vyšší škola latinská Jednoty bratrské	20
2.2 Katolická škola Tovaryšstva Ježíšova	22
2.3 Triviální škola	24
3 Vývoj školství v Chropyni od 2. poloviny 19. století do roku 1918	26
3.1 Obecná škola v Chropyni č. p. 40 a č. p. 335	26
4 Vývoj školství v Chropyni od roku 1918 do roku 1938.....	29
4.1 Měšťanská škola v Chropyni č. p. 335	30
5 Školství v Chropyni za druhé světové války	33
5.1 Zpráva o dění na obecné a měšťanské škole.....	34
5.2 Omezení spolkového života a události v Chropyni mezi lety 1941 až 1945	36
6 Poválečné školství v Chropyni	38
7 Vývoj školství v Chropyni od roku 1948 do současnosti.....	39
7.1 Od národní školy po základní devítiletou školu	40
7.2 Základní devítiletá škola	42
7.3 Základní škola.....	44
8 Mateřská škola v Chropyni.....	48
8.1 Vývoj předškolního vzdělávání	48

9	Osobnosti chropýňského školství	53
9.1	Karel Kopecký	53
9.2	Vilém Axman.....	53
9.3	František Popelka.....	54
9.4	František Coufalík.....	54
9.5	Svatoň Kerle	55
9.6	Jaroslava Pospíšilová	55
9.7	Alena Iránková.....	56
9.8	Helena Sadyková	57
9.9	Jarmila Opravilová.....	58
10	Druhy škol a vedení škol ve sledovaném období	59
	PRAKTICKÁ ČÁST	62
11	Praktické využití diplomové práce ve výuce	62
	Závěr.....	86
	Seznam pramenů a literatury	87
	Seznam zkratk.....	90
	Seznam příloh.....	91

ÚVOD

Školství sehrává důležitou úlohu ve vývoji společnosti. Škola umožňuje vzdělání a rozvoj člověka. V návaznosti na politickou, ekonomickou, kulturní a sociální situaci měnilo školství svou podobu, vždy však zůstala zachována role učitele a žáka. Předložená diplomová práce se zabývá vývojem školství ve městě Chropyně, které poskytovalo vzdělání již v době po husitských válkách. První škola vznikla v 16. století a byla spojena s příchodem Jednoty bratrské a následně členů řádu Tovaryšstva Ježíšova. Do života chropynské školy zasáhly tereziánské reformy, dvě světové války, politické změny po únoru 1948, stavební a průmyslový rozvoj obce i listopadové události roku 1989. Současná podoba chropynského školství vychází z celoživotní práce pedagogů, kteří se rozhodli vzdělávat děti z Chropyně a blízkého okolí.

Cílem diplomové práce je zmapovat vývoj chropynského školství od 16. století po současnost a zpřístupnit získané poznatky žákům základní školy. Práce vychází z dobových materiálů, sekundární literatury a vzpomínek pamětníků. Pro zmapování vývojových etap chropynského školství je použita metoda přímá a metoda sondy do pramenů a sekundární literatury. Přehlednost práce umožňují legislativní změny ve školství, ty dopomáhají k pochopení dobového kontextu. S pamětníky je pracováno biografickou metodou, prostřednictvím které nahlížíme do činnosti pedagogů v konkrétním úseku vývoje chropynského školství. Předpokládám, že školství v Chropyni prošlo dlouhodobým a složitým vývojem závislým na dobové situaci i snaze obyvatel své školství zachovat a rozvíjet. Praktická část diplomové práce umožňuje vytvoření podkladů a návrhu aktivity pro výuku žáků druhého stupně základní školy v předmětu výchova k občanství. Podklady vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vzdělávací oblast Člověk a společnost. Důvodem pro vznik diplomové práce se stala možnost jejího praktického využití ve školní výuce. Vytvořené podklady obsahují návrhy příprav na hodinu a dva pracovní listy, jejichž cílem je vést žáky ke zodpovědné znalosti historie města, školy a k péči o kulturní dědictví.

První kapitola diplomové práce seznamuje s geografickou polohou a historickým vývojem města Chropyně. Oba faktory ovlivnily formování chropynského školství a kulturního života, neboť Chropyně představovala hospodářsky a průmyslově vyspělou oblast. O rozvoj kultury a vzdělanosti se zasloužilo mnoho osobností, které se významně zapsaly do historie města, školství, literatury a umění. Opomenuta nezůstala pověst O králi Ječmínkovi, ta se stala nedílnou součástí kulturního života obyvatel města.

Druhá kapitola mapuje nejstarší období chropyňského školství ovlivněného reformací církve, rekatolizací, tereziánskými reformami a následným přijetím říšského zákona o školách v roce 1869. Dochovány zůstaly záznamy o vedení škol, zavedení všeobecné vyučovací povinnosti a snaze zbudovat objekt, který by vzdělávání rostoucího počtu žactva umožnil.

V kapitole tři a čtyři je popsána změna školského systému Rakousko-Uherska a snaha o zřízení měšťanské školy v Chropyni. Válečný konflikt, odehrávající se v letech 1914 až 1918, zastavil veškerý kulturní rozvoj. Příznivým se pro chropyňské školství stal až vznik samostatného Československého státu. Kapitoly se věnují dopadu válečného konfliktu na chropyňské školství, vysvětlují stavební vývoj školních budov a popisují druhy škol od druhé poloviny 19. století do roku 1938.

Na události roku 1938 navazuje pátá kapitola. Ta vypovídá o dění na chropyňských školách v průběhu druhé světové války se zaměřením na pedagogický sbor, který se musel vyrovnat se zásadními změnami v českém školství. Kapitola se dotýká omezení spolkového života obyvatel Chropyně a vzniku Kuratoria, které nahradilo organizace věnující se dětem a mládeži.

Šestá kapitola informuje o poválečné situaci v chropyňském školství. Stav školních budov znemožnil návrat žactva do školních lavic, neboť koncem války byly budovy obecné i měšťanské školy zabrány pro vojenské účely a vyučování se zcela zastavilo. Obyvatelé Chropyně stáli o rychlou obnovu svého školství a prostřednictvím jejich pomoci byly budovy obecné a měšťanské školy v krátké době uvedeny do stavu, který umožnil pravidelnou výuku. Poválečné období zakončuje rok 1947.

Sedmá kapitola popisuje vývoj chropyňského školství od roku 1948 do současnosti. Školní kroniky umožnily nahlédnout do činnosti pedagogického sboru, složení žáků, průběhu výuky a mimoškolních aktivit. Kapitola je zaměřena na zásadní změny v práci pedagoga.

Péči o děti a předškolnímu vzdělávání je věnována osmá kapitola diplomové práce, ta popisuje změny v chropyňském mateřském školství od roku 1899 do současnosti. V době největšího rozkvětu měla Chropyně čtyři samostatné mateřské školy, které pečovaly o děti obyvatel Chropyně a zaměstnanců národního podniku Technoplast. Jednotlivé mateřské školy se v průběhu let slučovaly a zanikaly, důvodem byl snižující se počet dětí v Chropyni.

Devátá kapitola seznamuje se stručnými životy učitelů, kteří se zasloužili o rozvoj chropyňského školství a představovali vzor pro další generace. Po skončení pedagogické práce ve školním prostředí nemizí učitelé ze světa, mnoho z nich se i nadále věnuje dětem a mládeži prostřednictvím zájmových kroužků a volnočasových organizací.

V desáté kapitole je uveden soupis druhů škol a jejich vedení ve sledovaném období, který umožňuje rychlejší orientaci v textu a dobovém zařazení.

Jedenáctá kapitola představuje praktickou část diplomové práce, která se věnuje přípravě podkladů a aktivity pro žáky druhého stupně základní školy. Žáci se aktivně seznamují s památkami svého města, významnými osobnostmi, historií školy a učí se pracovat se vzpomínkami pamětníků.

Diplomová práce vychází z kronik města a školy. Důležitou roli sehrály vzpomínky pamětníků a ochota zaměstnanců Městského úřadu i Základní školy Chropyně, kteří provedení výzkumu podpořili. Školní kroniky jsou uloženy v archívu Základní školy Chropyně a Státním okresním archívu Kroměříž. Výzkum provedený v kronikách města umožnil Městský úřad Chropyně prostřednictvím zapůjčení kompletní digitalizace kronik na datovém nosiči CD.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Chropyně

Význam Chropyně, města ležícího v jižní části úrodné Hanácké roviny, je spjat s jeho bohatou historií, významnými rodáky a pověstí O králi Ječmínkovi. První kapitola diplomové práce seznamuje s geografickou polohou Chropyně, symboly města, stručnou historií a významnými osobnostmi, které se zapsaly do historie Chropyně a umožnily podat svědectví o hospodářském a kulturním rozvoji obce. Opomenuta není ani postava bájného krále Ječmínka, jehož jméno dnes nese středisko Krále Ječmínka – Junák a Hanácký soubor Ječmínek. Obě uvedené organizace se věnují chropynským dětem a rozvíjejí kulturní život v Chropyni se zaměřením na tradice a folklor.

1.1 Geografická poloha a charakteristika města Chropyně

Chropyně leží v okrese Kroměříž ve Zlínském kraji. Město se nachází v oblasti Chropynské roviny ve výšce 195 m. n. m. Jedná se o oblast formovanou mezi vodními toky řeky Moravy a Bečvy. V roce 1780 došlo k rozdělení toku řeky Bečvy na dvě ramena, z nichž jedno procházelo Chropyní a neslo označení Malá Bečva. Uměle vytvořený kanál zajišťoval vodu pro chropynský mlýn a z jeho původního označení se stal oficiální název, pod kterým je dnes levé rameno řeky Bečvy zapsáno v mapách.

Důležitou roli ve vodohospodářství sehrály chropynské rybníky. Ludanicové a následně Haugvicové, majitelé Chropyně v 15. a 16. století, zde vytvořili rozsáhlou rybníkářskou síť v podobě 14 rybníků. Zachovány zůstaly pouze tři: Hejtman, Zámecký rybník a Kuchyněk.¹

Podnebí v Chropyni patří mezi teplejší, vyznačuje se mírnou a krátkou zimou. Průměrná roční teplota je 8,6 °C. Dá se hovořit o velmi úrodné oblasti. Teplotu ovlivňuje především nadmořská výška a proudění severovýchodních a jihozápadních větrů.²

Teplé podnebí s úrodnou mokrou půdou vytvořilo dobré podmínky pro růst bohaté a různorodé květeny. V Chropyni se vyskytují teplomilné a chráněné druhy rostlin, mezi které náleží modřelec chocholatý, koniklec obecný, hořec křížatý, sasanka lesní a kotvice plovoucí.

---

¹ 14 rybníků: Hanuš, Vlkošský rybník, Nadýmač, Bedryč, Hejtman, Haltýř, Zámecký rybník, Smutník, Kuchyněk, Černé jezero, Černý příkop, Plešovský rybník, rybník na náměstí, rybníček pod pivovarem.

² SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 13–14.

Lesy převažují listnaté, jehličnany se vyskytují ojediněle. Nejstarším doloženým lesem v Chropyni je Rasina. První zmínka o Rasině pochází z roku 1221.

Rybníky se staly domovem pro ryby, raky, obojživelníky a vodní ptactvo. V jejich blízkosti se pohybují vydry, ondatry a bobři. Na Zámeckém rybníku se vyskytuje kotvice plovoucí a ornitologická oblast pro hnízdění racka chechtavého. V roce 1954 byl celý prostor Zámeckého rybníku prohlášen Národní přírodní památkou.³

V 19. století došlo k rozvoji průmyslu a obchodu, což podnítilo podnikatele v zájmu o stavbu železnice. V roce 1867 rozhodl císař František Josef I. o stavbě železniční tratě Brno – Přerov – Olomouc – Šternberk. Chropyně se řadila mezi osm nových železničních stanic vybudovaných v letech 1868 a 1869. Vládní podpora industrializace umožnila vzestup průmyslu a obchodu v Chropyni. Mlýn, pilu a pivovar doplnila cihelna, jatka a cukrovar. V současné době je v oblasti průmyslu Chropyně známá prostřednictvím společnosti Fatra Napajedla a.s. a Chropyšská strojírna a.s.⁴

1.2 Symboly města Chropyně

Znak města Chropyně tvoří v červeném štítu zlatá vydra, držící v tlamě a tlapách stříbrnou štikou. Pokud se pozorovatel na znak zaměří, rozpozná u vyobrazené vydry modré drápy a zuby čili zbroj. Znak byl udělen Chropyni českým králem Ferdinandem I. Habsburským v roce 1535. Originál privilegia se nedochoval. Nedochovala se ani původní podoba znaku. Dnes máme k dispozici pouze písemný popis z roku 1535 a znak vyobrazený na pečeti z roku 1688.

Současný znak města pochází z roku 1995 a jeho autorem je heraldik Miroslav Pavlů. Znak byl vytvořen podle původního slovního popisu z roku 1535 a udělen městu 14. června 1995. Heraldik Miroslav Pavlů je autorem i praporu města, který mimo tradičních barev červené a zlaté obsahuje celou znakovou figuru. Prapor města byl vysvěcen olomouckým arcibiskupem Janem Graubnerem 9. prosince 1995.⁵

---

³ Výnos Ministerstva kultury č. 35431/54 ze dne 14. 5. 1954.

⁴ Fatra Napajedla a.s. dříve n. p. Technoplast.

⁵ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 48.

1.3 Nejstarší osídlení Chropyně

Oblast kolem Chropyně byla osídlena už v paleolitu. Uvedené tvrzení dokládají dva pazourky nalezené na území dnešního města. V okolí 10 km od Chropyně archeologové potvrdili osídlení paleolitické, mezolitické a neolitické. Přímo v Chropyni byly nalezeny artefakty z doby bronzové a pozdější staroslovanská pohřebiště. Zajímavý nález představoval solitérní hrob odkrytý v blízkosti rybníku Kuchyně. Hrob obsahoval lidské kosterní pozůstatky ve skrčené poloze a bronzový řetěz s labutí, umístěný v oblasti krčních obratlů. Další pohřebiště byla odkryta při stavbě železnice v letech 1867 a 1868 i opravě hráze potoka Svodnice a na poli zvaném Kopec v Plešovci. Kosterní pozůstatky nalezené u potoka Svodnice byly v poloze sedící. Žádné z pohřebišť se nezachovalo. Kostí odkryté při stavbě železnice a u potoka Svodnice byly posbírány a převezeny na místní hřbitov.⁶

Publikace Heleny Sadykové a Květoslava Machalíka *Historie Chropyně* datuje první písemný záznam o Chropyni do 1. poloviny 2. století našeho letopočtu. Autoři se opírají o historický názor, že Eburum leželo v okolí Přerova a pravděpodobně jím byla oblast kolem dnešní Chropyně.⁷

Označení Eburum použil římský zeměpisec Klaudios Ptolemaios. O bližším určení oblasti Eburum se snažil profesor Emanuel Šimek v odborné publikaci *Velká Germánie Klaudia Ptolemaia*, historik August Sedláček v publikaci *Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních* nebo doktor Jiří Ladislav Barviř ve svých článcích publikovaných v časopise Vlastivědného spolku muzejního v Olomouci.

1.4 Historie Chropyně

První písemná zmínka o Chropyni pochází z roku 1261 a je součástí zakládací listiny cisterciáckého kláštera Smilheim ve Vizovicích. Přerovský purkrabí Smil ze Střílek v listině datované 21. srpna 1261 daroval klášteru Smilheim osady Chropyně, Plešovec, polovinu Zářičí a Lhotku. Zakládací listinu kláštera potvrdil český král Přemysl Otakar II.⁸

Ve 14. století dokládají existenci Chropyně záznamy o platbách a vedených sporech. V roce 1341 daroval kroměřížský probošt Bedřich Schulz vizovickému klášteru Smilheim své

---

⁶ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 200.

⁷ BARVIŘ, Jiří Ladislav. *O významu starých názvů Eburonum a Eburon*. Časopis Vlastivědného spolku muzejního v Olomouci, XIV, 1897, s. 81–82.

⁸ Město Vizovice. *Zakládací listina kláštera Smilheim* [online]. 2021 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: <https://www.mestovizovice.cz/mesto-1/historie-mesta/zakladaci-listina/>

knihy a obdržel za ně 3 hřivny grošů ročního úroku z Chropyně.⁹ Eufemie z Chropiny žalovala v roce 1374 pana Adama z Lúčky o 40 hřiven grošů, které mu byly zapůjčeny jejím zemřelým manželem Dětochem.¹⁰ Záznamy o sporech se nachází v publikaci *Libri citationum et sententiarum, seu. Knihy pŕuhonné a nálezové*.¹¹

V roce 1421 zastavil císař Zikmund Lucemburský Chropyni a půl Záříčí, které odebral vizovickému klášteru Smilheim, za 600 kop grošů Petrovi ze Sovince.¹²

Chropyně plnila funkci zástavy až do roku 1457, kdy byla postoupena polovina Bochoře a třetina lesů, luk a pastvin v Chropyni Janu z Ludanic. Český král Vladislav Jagellonský potvrdil v roce 1502 listinu vydanou Hynkovi z Ludanic v Olomouci o držení Chropyně a dalších zástavních listin. Ještě téhož roku byla narovnána pozice Ludaniců v zemském sněmu.¹³

V majetku rodu Ludaniců zůstala Chropyně do roku 1567, kdy byla Janem z Ludanic prodána Vratislavovi z Pernštejna, ten ji spolu s Plešovcem, Záříčím, Bochoří a Vlkoší ještě téhož roku přeprodal moravskému zemskému hejtmanovi Hanuši Haugvicovi z Biskupic. V roce 1577 získal Hanuš Haugvic povolení ke stavbě nového sídla od císaře Rudolfa II. a následně i od zemského sněmu. Sídlo s názvem Nový Haugvicov nebylo nikdy dostavěno a časem zcela zaniklo. O jeho poloze víme pouze to, že stálo mimo původní tvrz. Hanuš Haugvic zemřel 1. srpna 1580. Panství bylo prodáno Janu Purkartovi Černčickému z Kácova. V roce 1585 přešla Chropyně v podobě dědictví na Jana z Boskovic, který ji postoupil Jindřichu Slavatovi z Chlumu a Košumberka. O rok později byla Chropyně opět součástí prodeje a stala se majetkem Pražmů z Bílkova. Bernard Pražma z Bílkova vlastnil Chropyni mezi lety 1595 a 1600. Po jeho smrti přešla Chropyně do rukou jeho vdovy Kateřiny ze Slapic. Posledním majitelem z rodu Pražmů z Bílkova byl Vilém, synovec Bernarda Pražmy z Bílkova a Kateřiny ze Slapic, ten zemřel bez dědice.¹⁴

Po smrti Viléma Pražmy z Bílkova přešla Chropyně na Šebora Pražmu z Bílkova, který ji 5. ledna 1615 spolu osadami Plešovec, Záříčí, Bochoř, Vlkoš, Žalkovice, Břest, Bezměrov a Zlobice prodal Františku kardinálovi z Ditrichštejna. František kardinál z Ditrichštejna koupil chropyněské panství do vlastního majetku a nabídl biskupství jeho směnu za žďárecké panství. Nabídku výměny prošetřil papežský nuncius Placid de Marrha.

⁹ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 1.

¹⁰ Tamtéž, s. 39–40.

¹¹ BRANDL, Vincenc, ed. *Libri citationum et sententiarum, seu. Knihy pŕuhonné a nálezové*. Brunae: Sumptibus Deputationis March. Moraviae, 1872, s. 43.

¹² Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 1.

¹³ Tamtéž, s. 148.

¹⁴ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 22–25.

Šetření prokázalo výhodnost směny, která byla v roce 1616 provedena se souhlasem papeže Pavla V. a císaře Matyáše Habsburského. Chropyně se stala součástí majetku olomouckého biskupství.¹⁵

Období třicetileté války se neblaze zapsalo do historie Chropyně. Švédská vojska Chropyni 25. prosince 1642 vypálila. Pole ležela ladem od roku 1643 až do roku 1650, místo bylo zpustošeno a rybníky vyloveny. Zoufalou situaci završil mor. Po válce v Chropyni zůstalo pouze 147 obyvatel.¹⁶

Po třicetileté válce se o obnovu Chropyně zasloužili olomoučtí biskupové. Olomoucký biskup Karel II. Liechtenstein-Castelcorn pověřil přípravou projektu na obnovu chropyňského zámku architekta Giovanniho Pietra Tencallu. Realizace projektu se uskutečnila až roku 1701 z nařízení olomouckého biskupa Karla III. Lotrinského. V roce 1772 nechal olomoucký biskup Maxmilián hrabě z Hamiltonu vystavět v Chropyni kostel, který nahradil zámeckou kapli vybudovanou Františkem kardinálem z Ditrichštejna. V roce 1777 bylo olomoucké biskupství povýšeno na arcibiskupství. Prvním olomouckým arcibiskupem se stal Antonín Theodor hrabě Colloredo-Waldsee.¹⁷

V roce 1805 prošlo Chropyní ruské vojsko táhnoucí ke Slavkovu. Bylo poškozeno náměstí, zámek a obyvatelé přišli o zásoby a část majetku. V roce 1828 se v Chropyni usadilo vojsko znovu a 15. října 1832 vypukla cholera.¹⁸

Chropyni se nevyhnuly ani válečné útrapy roku 1866: *„Hůře bylo ve válce prusko-rakouské r. 1866. Když vojska obě po bitvách u Tovačova a Roketnice po Hané se rozlévala, utíkal lid a ujížděl unášeje peřiny a vše drahocennější zboží před nimi. Na 15. 8. zaplaveno bylo městečko Chropín utíkajícím rakouským vojskem s děly a jízdou krále saského; rozložili se na poli, kde jsou tovární stáje a byty č. 149; bylo tam plno rezných mandelův, ale bez zrna, neboť toho roku pomrzla na Boží Tělo všechna réž, tak že ani půl měřice z kopy nesypala. Ještě toho dne odtáhlo rakouské vojsko a přes den přišla do Chropině škadrona pruských jezdců a ubytovala se zde. Ihned vykonána rekvisice a obec musila složit asi 30–40 starých měřic ječmene, též chléb a slaninu; kdo si dal na rekvirovaný dobytek neb jiné zboží potvrzení vystaviti, dostal po válce náhradu.“*¹⁹ Při pobytu pruských vojsk vypukla v Chropyni opět cholera. O obnovu Chropyně se po prusko-rakouských válkách zasloužil arcibiskup Bedřich z Fürstenberka.

---

¹⁵ Tamtéž, s. 27.

¹⁶ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně, 1880–1922*, s. 83–85.

¹⁷ SADYKOVÁ, Helena, MACHALIK Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 25–30.

¹⁸ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně, 1880–1922*, s. 21.

¹⁹ Tamtéž, s. 24.

Vyhlášení války v roce 1914 zasáhlo do životů všech obyvatel. První světovou válku v Chropyni připomíná památník se jmény 33 mužů padlých na italské, francouzské a ruské frontě. Ukončení války a vyhlášení samostatného Československého státu s sebou přineslo řadu změn. V Chropyni došlo k rozvoji školství a na návrh místního pedagogického sboru byl původní název Chropině změněný na Chropyně. Roky klidu ukončila všeobecná mobilizace 23. září 1938. K mobilizaci bylo povoláno 80 mužů z Chropyně.

Česko–Slovenskou republiku nahradil v noci z 15. na 16. března 1939 Protektorát Čechy a Morava. Kroniky, které byly dopsány zpětně v roce 1945, obsahují jména členů ilegálních odbojových organizací v Chropyni a jejich osudy v průběhu válečných let. Osvobození Chropyně proběhlo 7. května 1945. V období druhé světové války byla v Chropyni objevena minerální voda a zahájena stavba lázní.

V roce 1948 uctili obyvatelé Chropyně památku Jana Masaryka, který tragicky zemřel 10. března 1948. Obyvatelé umístili do oken a výkladních skříní jeho fotografie a mnoho z nich odjelo do Prahy, kde se osobně poklonili památce zemřelého. V roce 1949 byl zrušen chropyněský cukrovar a nahrazen n. p. Plastimat na výrobu umělých hmot. Na podzim téhož roku došlo k založení JZD. Významnou událostí se stalo doplnění pomníku padlých na chropyněském náměstí o desku se jmény popravených obyvatel za druhé světové války. Odhalení pomníku proběhlo 29. října 1950. Koncem 50. let započala v Chropyni velká výstavba činžovních domů, podnikových bytů a kulturních objektů. Na novou výstavbu navázala přestavba Sokolského domu, rekonstrukce hřbitova a stavba kaple sv. Anny pro civilní smuteční obřady.²⁰

V roce 1970 byla Chropyně povýšena na město. Žádosti místního národního výboru vyhověl Krajský národní výbor v Brně 29. dubna 1970. Události roku 1989 proběhly v Chropyni klidně, politické změny byly uvítány a výměna vedoucích pracovníků nebyla nikterak násilná.

Významnou se pro chropyněské obyvatele stala návštěva prezidenta republiky Václava Havla 5. května 1994. V Rytířském sále chropyněského zámku proběhlo slavnostní setkání prezidenta republiky se starosty okresu Kroměříže. V roce 1997 Chropyni a okolí zasáhla povodeň. Chropyni voda odřízla od okolních měst a zaplavila její okrajové části. Pod vodou se ocitla místní část Plešovec, oblast v blízkosti Zámeckého rybníku a rybníku Hejtman. Zasaženy byly rodinné domy směrem na Záříčí a chropyněské lázně. Z druhé strany voda zaplavila cestu na Kojetín s přilehlými ulicemi. Povodňový stav trval od 7. do 13. července

---

²⁰ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 58–65.

1997. Objekt lázní, který skončil zcela pod vodou, již nebyl zrekonstruován a v roce 1999 došlo k jeho stržení.

V roce 2000 byla v Chropyni obnovena tradice Slavnostního rozsvěcení vánočního stromu s hudebním a recitačním programem žáků základní školy. V současné době je Chropyně městem s bohatým kulturním životem, v němž se odráží historie a tradice města.

1.5 Pověst O králi Ječmínkovi

Pověst O králi Ječmínkovi se stala nedílnou součástí kulturního života obyvatel Chropyně. Postava mýtického krále Ječmínka je historicky nezařazena, neboť její existence zůstala zachovaná jako literární útvar vycházející z ústní lidové slovesnosti. Pověst nemá oporu v dobových pramenech ani archeologických nálezích, ale přesto se její zpracování v podání Antonína Otáhala Plešovského, kulturního historika a novináře, dostalo do historického kontextu o vzniku Chropyně v 10. století.

Pověst vypráví o třech bratrech Přerubovi, Bochorovi a Chropinovi, ti žili se svou sestrou Hvězdou na hradě Přerubově. Hrad Přerubov byl vydrancován a Hvězda unesena Maďary. Bratrům se podařilo Maďary dostihnout a Hvězdu osvobodit. Pro zlepšení obrany následně vystavěli další dva hrady směrem k řece Moravě, odkud Maďaři přicházeli. Na těchto hradech se usadil Bochor a Chropin. Potomek Chropina se stal otcem krále Ječmínka. Od Chropina byl odvozen název hradu Chropiň, čímž autor upozorňuje na vznik Chropyně v 10. století. Uvedené tvrzení zůstalo součástí pověsti a není doložené. Autor propojil pověst s historickými fakty, neboť v 10. století skutečně došlo ke vpádu Maďarů do oblasti Velké Moravy.²¹

Pokračování pověsti, jež popisuje události před a po narození krále Ječmínka, zpracoval roku 1894 spisovatel Alois Jirásek. Od verze Antonína Otáhala Plešovského se lišilo smrtí Ječmínkova otce. Spisovatel Alois Jirásek použil jeden z konců Antonína Otáhala Plešovského, skok markraběte do studny.²²

Druhý konec pocházel ze 17. století a byl úzce spojen se současným zámkem: *„V nynějším zámku jest pokoj se sbírkou starých skvostných majolikových nádob. V pokoji tomto trávil prý nešťastný markrabě chvíle samoty. Kdysi pod večer, právě když večerel, přepadla ho nesnesitelná tesknost a on nechal jídla, vyjel ze zámku a od té doby není po něm*

²¹ OTÁHAL PLEŠOVSKÝ, Antonín. *Ječmínek. Slavnostní spisek na paměť 25leté činnosti čtenářsko-pěveckého spolku Ječmínka v Chropyni*, Holešov: Kniha- a kamenotiskárna Lamb. Klabusaya, 1890, s. 13.

²² JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české: výběr*. Vyd. 5. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 95–99.

slechu. Rytířská síň a pokoj posud jest uchystána a připravena k návratu markraběcí rodiny, ano i pokrmy v nádobách prý stojí tak, jak od nich pán odešel.“²³

Antonín Otáhal Plešovský se věnoval odkazu krále Ječmínka a jeho ztvárnění v kulturním životě a tradicích města Chropyně.

1.6 Významné osobnosti Chropyně

O rozvoj kultury a vzdělanosti se v Chropyni zasloužilo mnoho významných osobností. V diplomové práci jsou uvedena jména pouze nejznámějších rodáků, kteří se zapsali do historie města, školství, literatury a umění. Důležité je vyzdvihnout zásluhy amatérského historika Zdeňka Dolníčka, jehož celoživotní práce a sesbírané materiály umožnily vznik publikace věnující se historii Chropyně.

1.6.1 Antonín Ugwitz

Antonín Ugwitz byl českým učitelem, spisovatelem a novinářem. Narodil se 14. července 1854 v Prostějově. Vystudoval německé gymnázium v Olomouci, kde složil 17. dubna 1877 zkoušku učitelské způsobilosti. Na obecnou školu v Chropyni nastoupil v roce 1899. Celý život se aktivně věnoval historii a o místech svého působení zanechal historické publikace, jež mapují dějiny dané obce nebo města. V Chropyni vykonával pedagogickou činnost dva roky, během kterých sepsal *Paměti městečka Chropyně*. Publikace neobsahuje zcela přesné informace, přesto se jedná o první ucelený soupis dějin Chropyně od 13. století. V letech 1903 až 1907 působil v Přerově a Tovačově. Ze zdravotních důvodů přestal vykonávat pedagogickou činnost a odešel do Prahy, kde 9. února 1907 ve věku 53 let podlehl dlouhé těžké nemoci.

---

²³ OTÁHAL PLEŠOVSKÝ, Antonín. *Ječmínek. Slavnostní spisek na paměť 25leté činnosti čtenářsko-pěveckého spolku Ječmínka v Chropyni*, Holešov: Knih- a kamenotiskárna Lamb. Klabusaya, 1890, s. 17.

1.6.2 Antonín Otáhal Plešovský

Antonín Otáhal, český spisovatel, novinář a kulturní historik, se narodil 13. července 1864 v Plešovci. V roce 1895 se stal redaktorem a vydavatelem Opavského týdeníku. Ve své literární činnosti se Antonín Otáhal věnoval odkazu mýtického krále Ječmínka a jeho ztvárnění ve spolkovém životě a tradicích města Chropyně. Svá díla podepisoval pseudonymem A. O. Plešovský. Pro Chropyni se stalo významným jeho dílo *Ječmínek. Slavnostní spisek na paměť 25leté činnosti čtenářsko-pěveckého spolku Ječmínka v Chropyni*. Mimo literární činnosti se Antonín Otáhal věnoval překladům z ruského a polského jazyka. Zemřel 9. dubna 1911 ve věku 46 let v Opavě.

1.6.3 Antonín Homolík

Antonín Homolík zastával nejen funkci starosty obce Chropyně, ale i předsedy místní školní rady, starosty tělovýchovné jednoty Sokol a jednatele Občanské záložny v Chropyni. Významně se podílel na spolkovém životě, školství a hospodářském rozvoji obce. Narodil se 29. května 1874 v Chropyni. Vystudoval hospodářskou školu v Kroměříži a ve svých 28 letech byl poprvé zvolen starostou rodné obce. Úřad starosty zastával v letech 1902–1919 a 1921–1929. Významně se zapsal do historie chropynského školství. Pod jeho vedením byla v obci postavena nová školní budova, čtyři domy pro učitele na ulici Berniska a dům ředitele měšťanské školy na ulici Komenského. Řadil se k obětavým lidem, neodpíral pomoc a přímluvu u úřadů ani politickým odpůrcům. Úřad starosty vykonával zodpovědně až do své předčasné smrti. Antonín Homolík podlehl dlouhé těžké nemoci 27. května 1929 ve věku 55 let.

V roce 1930 navrhli občané Chropyně uctít památku Antonína Homolíka umístěním jeho pomníku do středu obce. Odhalení busty proběhlo 8. června 1930. Za druhé světové války pomník ze středu obce zmizel a po válce byl objeven v Praze ve hromadě šrotu. Občané převezli pomník zpět do Chropyně a opětovně instalovali. Po roce 1948 rodina Antonína Homolíka na nové odstranění pomníku nečekala a sama bustu ukryla. Znovu odhalení pomníku proběhlo až po mnoha letech 28. října 1995 za přítomnosti vnuků Antonína Homolíka a představitelů města Chropyně.

1.6.4 Emil Filla

Emil Filla, narozen 4. dubna 1882 v Chropyni, se řadil mezi představitele kubismu, akademické malíře a grafiky. Dětství prožil v Brně, kde vystudoval obchodní školu a stal se úředníkem v pojišťovně. Našetřil si dostatek peněz, jež mu umožnily odejít do Prahy a studovat na Akademii výtvarného umění. Akademii nedokončil. Zaměřil se na díla evropských malířů, z nichž jeho tvorbu nejvíce ovlivnili Edvard Munch a Pablo Picasso. Zpočátku se věnoval expresionismu, postupně jeho umělecká tvorba přešla ke kubismu. V roce 1912 se oženil s výtvarnicí Hanou Krejčí, která mu byla po celý život oporou. V roce 1914 odešel do Nizozemska a začal spolupracovat s T. G. Masarykem a Dr. Edvardem Benešem na vzniku Československé republiky. Od roku 1918 působil jako velvyslanec Československé republiky v Nizozemsku. V roce 1920 se Emil Filla vrátil do Československa a začal vyučovat na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Stal se světově uznávaným umělcem a svá díla vystavoval v Evropě a USA. Pro svůj protifašistický postoj byl zatčen a až do konce války vězněn v koncentračních táborech Dachau a Buchenwald. V květnu roku 1945 se vrátil nemocný domů. Z válečných útrap se zotavoval dva roky a následně namaloval tři obrazy na téma Buchenwald. Svobodně maloval až do roku 1949, kdy se staly kubistické obrazy nežádoucími, a proto se vrátil k námětům z přírody a lidové kultury. V roce 1950 daroval městu Chropyně dva obrazy z cyklu Lidové písně. Ty jsou v současné době uloženy v depozitáři Muzea Kroměřížska, neboť chropynský zámek, kde byla díla uložena, nemá možnost dostatečného zabezpečení takto vzácných děl.²⁴

1.6.5 Hubert Havránek

Hubert Havránek byl významným českým spisovatelem, básníkem a fejetonistou. Narodil se 29. července 1887 v Chropyni. Do obecné školy chodil v Chropyni a zakončil ji v roce 1889 přestupem na školu měšťanskou do Kojetína. Maturitní zkoušku složil Hubert Havránek roku 1908 na Arcibiskupském gymnáziu v Kroměříži. Vysokoškolská studia zahájil na teologické fakultě v Olomouci, kterou roku 1912 opustil, aby se mohl věnovat studiu práv na právnické fakultě v Praze. První světovou válku prožil na ruské a později italské frontě. Po válce úspěšně dokončil studia a od roku 1918 působil na policejním ředitelství v Praze. V roce 1922 začal pracovat na ministerstvu zdravotnictví, kde se časem stal sekčním šéfem zdravotně právní judikatury. Literární činnost zahájil Hubert Havránek již při studiu na univerzitě. Jeho

---

²⁴ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 42.

básně a fejetony se pravidelně objevovaly v časopisu *Obzor* a v politickém týdeníku katolickém *Čech*. V průběhu první světové války, z důvodu výkonu vojenské služby, svou literární činnost přerušil. Opětovný návrat k literatuře byl u Huberta Havránka zaznamenán až v roce 1924, kdy se jeho články začaly znovu objevovat v mnoha vycházejících listech. Svě povídky, fejetony, odborné články a básně nesměřoval k jedné konkrétní novinové produkci, ale přispíval do *Národní Politiky*, *Lidových listů*, *Pražského večerníku*, *Českého slova*, *Humoristických listů*, *Tribuny*, *Rozkvětu*, *Světa*, *Neděle* i místních novin na Kroměřížsku a Olomoucku. První vydanou publikací Huberta Havránka se stala sbírka fejetonů *Duše Hané* (1930), která popisuje události církevního roku v Chropyni. Mimořádnou pozornost si zasloužil román *Dědictví otců* (1933), ten představuje kroniku hanáckého gruntu a patřil k Havránkově nejrozsáhlejší románové tvorbě. Román postupně vycházel v *Pražském večerníku* pod názvem *Do čtvrtého kolena*. Knižního vydání se dočkal roku 1933. Rovněž román *Děvče z fabriky*, jehož děj se odehrává přímo v Chropyni, popisuje život lidí na Hané. *Děvče z fabriky* bylo vydáno knižně až v roce 1940. V současné době je Hubert Havránek v Chropyni znám především pro básnickou tvorbu *Pramen* (1934), *Píseň o matce* (1936) a *Z plamene srdce* (1939). Ke konci života přispíval do *Katolických novin* a *Duchovního pastýře*. Zemřel 11. února 1970 ve věku 83 let a patřil mezi přední spisovatele lidového hanáckého života.²⁵

1.6.6 Zdeněk Dolníček

Zdeněk Dolníček, patřící k amatérským historikům, archeologům a sběratelům, se narodil 8. ledna 1929 v Chropyni. Jeho velký zájem o historii Chropyně a jejího okolí mu umožnil vytvořit unikátní sbírku fotografií, archeologických nálezů, novinových výstřižků a záznamů. Činnost Zdeňka Dolníčka a odbornost jeho práce ocenila řada profesionálních historiků. V současné době se jedná o soukromou sbírku, jejíž význam pro zkoumání historie města Chropyně je zásadní. Archiv Zdeňka Dolníčka obsahuje informace o veškerých důležitých událostech, které se v Chropyni a jejím okolí odehrály. Zdeněk Dolníček zemřel 20. května 2013 ve věku 84 let. Sbíрку spravuje jeho dcera, která pokračuje v jejím rozšiřování.

---

²⁵ Další knižně vydané publikace Huberta Havránka: *Za lepším chlebem* (1932), *Přístav v bouři* (1935), *Výstražné znamení* (1936).

2 Počátky školství v Chropyni

Chropyně poskytovala možnost vzdělávání již v době po husitské. První školská zařízení vznikla v 16. století a byla spojena s příchodem Jednoty bratrské a následně členů řádu Tovaryšstva Ježíšova. O podobě výuky na bratrské a později katolické škole se informace nezachovaly. Při mapování nejstaršího období školství v Chropyni byl využit historický popis vycházející z nejstarší kroniky města a publikace Antonína Ugwitze *Paměti městečka Chropyně*. Počátky školství v Chropyni zakončila triviální škola, jejíž normou se stal Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy Jana Ignáce Felbigera, přijatý 6. prosince 1774.

Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy vytvořil jednotný školský systém triviálních, hlavních a normálních škol na území Habsburské monarchie. Vzdělávání učitelů zajistila tzv. preparanda v podobě přípravných kurzů zřízených při školách normálních. Na triviálních školách se žáci učili čtení, psaní a počítání, hlavní školy rozšiřovaly znalosti z triviálních škol a normální školy dovršovaly všeobecné vzdělání. Plat učitelů na hlavních a normálních školách byl pevně stanoven, na triviálních školách zůstali učitelé závislí na obci. Nově byla zavedena všeobecná vyučovací povinnost pro děti od 6 do 12 let. V uvedené podobě fungoval školský systém až do roku 1869.

2.1 Vyšší škola latinská Jednoty bratrské

V publikaci *Paměti městečka Chropyně* Antonín Ugwitz uvedl, že Jednota bratrská se v Chropyni usadila v době, kdy bylo chropynské panství postoupeno Janovi z Ludanic. Svě tvrzení autor nedoložil žádným dokumentem.²⁶

První písemná zmínka o působení Jednoty bratrské v Chropyni pochází z roku 1561 a je součástí darovací listiny Jana z Ludanic. Jan z Ludanic daroval bratrskému sboru dům, dvě zahrady, pole a dvě louky. Nabytý majetek osvobodil od poplatků a dávek. Příslušníkům bratrského sboru byla umožněna pedagogická činnost, výkon řemesel a vaření piva. Darovací listina nehovoří o příchodu bratrského sboru, ale dokládá jeho působení v Chropyni v roce 1561 a počátek pedagogické činnosti.²⁷

---

²⁶ UGWITZ, Antonín. *Paměti městečka Chropyně*. V Prostějově: A. Ugwitz, 1902, s. 14.

²⁷ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 47–131.

Školy Jednoty bratrské vznikaly při bratrských sborech v podobě elementárních škol, nižších bratrských škol a vyšších bratrských škol.²⁸ V Chropyni byla založena vyšší škola latinská, prvotně určena pro bratrskou šlechtickou mládež na Moravě.²⁹ V pozdějších letech umožnila latinská škola vzdělání nadějným mladíkům z lidu, kteří se měli stát duchovními. Učitelskou činnost na bratrských školách vykonávali kněží Jednoty bratrské. V budově školy se nacházely třídy, označované jako učírny, dílny, modlitební síň, konvikt pro šlechtickou mládež a byty pro kněží, služebnictvo a řemeslný personál. Žáci se vzdělávali v umění a řemeslech, náboženství, čtení, psaní a počítání. Důraz byl kladen na znalost jazyků, mravních zásad a kázeň. Pro vyšší latinskou školu v Chropyni se vžilo označení móresy.³⁰

Místo školy a domu Jednoty bratrské v Chropyni není známo. Podle záznamů v nejstarší kronice města se dá předpokládat, že se školní budova nacházela v místě dnešní římskokatolické fary na ulici Komenského č. p. 31. K potvrzení uvedené teze zatím nedošlo a není podložena ani archeologickým průzkumem, jenž by potvrdil existenci bratrského hřbitova ve farské zahradě. Farská zahrada se měla stát místem posledního odpočinku bratra Šťastného, bratra Matěje Skalického, bratra Mikuláše Kojetínského, bratra Jana Joachima, bratra Jana Jotána, bratra Eliáše Jeřábka a bratra Jana Hájka, členů Jednoty bratrské a správy bratrské školy v letech 1561 až 1615. Jména a místo posledního odpočinku uvedených bratrů převzal do své publikace Antonín Ugwitz.³¹ S velmi podrobným prepisem nejstarší kroniky města pracuje historik a archivář František Václav Peřinka v publikaci *Kroměřížský okres: Vlastivěda moravská I. a II.*³²

Rozvoj školy Jednoty bratrské byl ukončen prodejem Chropyně v roce 1567. Nový majitel Vratislav z Pernštejna Chropyni ještě téhož roku přeprodal horlivému katolíkovu Hanuši Haugvicovi z Biskupic, ten v roce 1568 omezil působení Jednoty bratrské v Chropyni, Plešovci, Záříčí, Vlkoši a Bochoři. Bratrský sbor byl ve svém působení pozastaven. Omezení souviselo se snahou o rekatolizaci Chropyně a přilehlých osad. Na situaci zareagoval synod Jednoty bratrské, který umožnil sňatky a křty chropyněských příslušníků v Přerově.³³

Definitivní ukončení činnosti Jednoty bratrské v Chropyni proběhlo v roce 1615, kdy Chropyni s přilehlými osadami koupil František kardinál z Ditrichštejna. Vyšší škola latinská byla zrušena, budova školy zbořena a sbor Jednoty bratrské vyhnán. Studentům byl umožněn

²⁸ ŠTVERÁK, Vladimír, ČADSKÁ Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha: Karolinum, 1999, s. 45.

²⁹ Nižší gymnázium, někdy označované jako sbor či móresy.

³⁰ I po zániku vyšší latinské školy roku 1615 zůstalo spojení: „chodit do Chropyně na móresy“.

³¹ UGWITZ, Antonín. *Paměti městečka Chropyně*. V Prostějově: A. Ugwitz, 1902, s. 14.

³² PEŘINKA, František. *Kroměřížský okres: Vlastivěda moravská I. a II.* Brno: Muzejní spolek, 1911, s. 357–398.

³³ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně, 1880–1922*, s. 132a.

návrat domů či přechod na nově vzniklou katolickou školu pod vedením členů řádu Tovaryšstva Ježíšova.

Slovo móresy zůstalo v Chropyni zachováno. Stalo se součástí lidového rčení na Kroměřížsku, kdy byl neomalený člověk, který se neumí slušně chovat požádán, aby odešel do Chropyně na móresy. Žáci mají slovo móresy spojené se slušností a dobrými mravy, které by měly být dodržovány. Památka školy Jednoty bratrské v Chropyni nezanikla.

2.2 Katolická škola Tovaryšstva Ježíšova

František kardinál z Ditrichštejna usiloval o rychlou rekatolizaci, vycházející z misijní činnosti řádu Tovaryšstva Ježíšova. Protireformace Chropyně, která až doposud vyznávala převážně víru Jednoty bratrské, nastala 19. září 1615 příchodem dvou členů řádu Tovaryšstva Ježíšova (dále jen jezuité), pátera Vojtěcha Chanovského a druhého pátera, jehož jméno nejstarší kronika města nezachovala.³⁴

Oba jezuité byli ubytováni v prostorách zámku, kam si zvali bratrské kněží ve snaze o volnou náboženskou disputaci, která poukázala na odlišnost věroučných názorů a sílu bratrského vyznání v místě. Získané poznatky jezuitům umožnily rychlejší průběh protireformace a zvýšení počtu katolíků z 18 na 62 již na konci roku 1615.³⁵

Páter Vojtěch Chanovský byl členem rytířského rodu Chanovských z Dlouhé Vsi. Narodil se roku 1581 ve Svěradicích. Do řádu Tovaryšstva Ježíšova vstoupil po studiích v Praze a v Českém Krumlově roku 1601. Jednalo se o vzdělaného člověka a pedagoga, který vyučoval v Olomouci a v Praze. Svoji pedagogickou činnost završil roku 1621 úřadem rektora koleje Tovaryšstva Ježíšova v Českém Krumlově. Úřadu byl zproštěn roku 1622 na základě stížnosti Polyxeny z Lobkovic.³⁶ Od té doby se věnoval především misijní činnosti.

Páter Vojtěch Chanovský se dokázal dobře přizpůsobit vnímání prostého lidu. Do místa svého misijního působení přicházel za zvuku zvonečku a zpěvu českých náboženských písniček. Povídal si s dětmi a dospělými obyvateli, vykládal křesťanské učení a rozdával obrázky svatých. Dospělé zval k rozpravám do kostela nebo kaple. Odmítal násilnou rekatolizaci, ale na druhou stranu byl zastáncem zabavování a pálení nekatolických knih.³⁷

---

³⁴ Mylně zaměňován za pátera Theofila Christka, který v Chropyni působil až po odchodu pátera Vojtěcha Chanovského.

³⁵ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 132b.

³⁶ Polyxena z Lobkovic se obrátila na generála Tovaryšstva Ježíšova se stížností na rektora Vojtěcha Chanovského kvůli poškození památky Petra Voka z Rožmberka, ke kterému došlo při přestavbě kostela sv. Víta v Českém Krumlově.

³⁷ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. Praha: Hart, 2002, s. 127.

Protireformační snahy pátera Vojtěcha Chanovského v Chropyni trvaly 14 dní. Na jeho práci navázal páter Theofil Christek, ten v Chropyni setrval až do svého odchodu do polského Krosna 7. dubna 1616. V roce 1616 se pod vedením pátera Martina Ignáce Sarkandera a pátera Matěje Climasia přiklonilo ke katolické víře 196 obyvatel z Chropyně a okolních osad. Důvodem se staly církevní obřady, které po odchodu kněží Jednoty bratrské vykonávali pouze jezuité. Zatvrzelých obyvatel si nikdo nevšímal, zůstali bez duchovních správců a byli pohřbíváni bez obřadu.³⁸

Protireformace, kterou provedli jezuité v letech 1615 a 1616, ukončila působení Jednoty bratrské v Chropyni, Plešovci, Zářiči, Bochoři a Vlkoši. S odchodem kněží Jednoty bratrské skončila v Chropyni jejich pedagogická činnost a vyšší škola latinská zcela zanikla. Z psychologických důvodů byla zbořena budova bratrské školy a vystavěna zámecká kaple, která sloužila až do roku 1780 jako pobočka farního kostela ve Vlkoši. Hlavní oltář kaple byl zasvěcen sv. Kříži, boční sv. Jiljí. Bohoslužby se v zámecké kapli konaly každou třetí neděli.

Po zrušení školy Jednoty bratrské dal František kardinál z Ditrichštejna podnět k založení katolické školy pro místní mládež, která se řídila pedagogickou soustavou vyznávající katolické a humanistické principy. Katolická škola byla umístěna na zámku a podpořila protireformační úsilí. Jezuité se snažili u svých žáků rozvíjet ducha i tělo. Už zakladatel řádu Tovaryšstva Ježíšova Ignác z Loyoly kladl velký důraz na fyzické zdraví. Na školách Tovaryšstva Ježíšova se střídaly hodiny učení a hodiny odpočinku, který měli žáci využít k tělesnému cvičení, dlouhým procházkám či jiným aktivitám vedoucím k dobrému fyzickému zdraví. Vzdělávací systém řádu Tovaryšstva Ježíšova se řídil předpisy studijního řádu *Ratio studiorum atque Institutiones scholasticae Societatis Iesu*.³⁹

O katolické škole v Chropyni nejstarší kronika města dochovala pouze několik záznamů. Arcibiskupství byla zcela podřízena duchovní správa i učitelé. Škola své působení na zámku brzy ukončila vystěhováním do nevyhovující budovy, na jejímž místě dnes stojí radnice, kde setrvala až do rozhodnutí o nevyhovujícím stavu roku 1788. Duchovní a pedagogickou činnost jezuitů v Chropyni ukončilo breve *Dominus ac redemptor noster* papeže Klimenta XIV. vydané 21. července 1773. Uvedeným dokumentem papež Kliment XIV. zrušil řád Tovaryšstva Ježíšova a tím ukončil jeho činnost ve světě.⁴⁰

---

³⁸ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 132c.

³⁹ ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. Praha: Hart, 2002, s. 61–66.

⁴⁰ Tamtéž, s. 207.

2.3 Triviální škola

Zrušení řádu Tovaryšstva Ježíšova umožnilo vymanění školství z rukou katolické církve a jeho postupnou reformaci. Nutnost provedení reformy školství souvisela s novým principem státní politiky Marie Terezie a dalším rozvojem země. Školství se stalo záležitostí státu. Tereziánská reforma školství z 6. prosince 1774 vytvořila jednotný školský systém a umožnila vzdělání nižším vrstvám obyvatel. Při farách byly zřizovány triviální školy, jejichž normou se stal Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy Jana Ignáce Felbigera.⁴¹ Žáci si v těchto školách osvojili základní znalosti trivia, které obnášelo čtení, psaní a počítání. Trivium rozšiřovala výuka náboženství, mravouky a hospodářství. Katolická církev se i nadále podílela na vzdělávání, neboť centrem nově zřízených škol byly fary. Dozor nad školou vykonával duchovní obce nebo města, ten podával pravidelné zprávy zemské studijní komisi, jež byla podřízena panovníkovi.⁴²

Triviální škola se v Chropyni nacházela v budově č. p. 29, ta byla postavena v roce 1807 na místě původního nevyhovujícího objektu. Jednalo se o přízemní stavbu s vysokou šindelovou střechou a menšími okny. Do chropynské triviální školy náležely okolní obce Plešovec a Záříčín. Všeobecnou vzdělávací povinnost stanovila tereziánská reforma od 6 do 12 let. Pravidelné nedělní opakovací hodiny navštěvovali střídavě chlapci a dívky až do 18 let. Opakovací hodinu vedl duchovní správce obce, který žákům připomínal z náboženství to, co s nimi bylo v minulých letech probráno.

Chropynská triviální škola měla podobu jednotřídky. Učitelský sbor se skládal z učitele, jehož žactvo oslovovalo pane rektore a výpomocného učitele označovaného slovem praeceptor. Plat výpomocného učitele v roce 1836 činil 20 zlatých šajnů ročně. Což nebylo mnoho, proto nabízel soukromé hodiny německého jazyka. Výpomocný učitel vykonával veškerou těžkou práci spojenou s údržbou školní budovy, ve které bydlel. Jeho byt se nacházel přímo ve třídě. Až do roku 1859 byl učitelem chropynské triviální školy Josef Navrátil, který se těšil velké úctě žactva i obyvatel obce a byl znamenitým zpěvákem a výborným houslistou.⁴³

Podoba výuky na chropynské triviální škole zůstala zachovaná v nejstarší kronice města. Vyučovalo se náboženství, četly se biblické příběhy ze starého zákona a evangelia,

---

⁴¹ Jan Ignác Felbiger (1724–1778) byl opatem augustiniánského kláštera v Zahání, pedagogem a reformátorem školství, který od roku 1761 nahrazoval jednotlivé vyučování žáků hromadnou výukou. Na žádost Marie Terezie a se souhlasem Fridricha II. přicestoval 1. května 1774 do Vídně, kde se ujal úkolu reformace rakouského školství.

⁴² Dozor nad školami převzalo v roce 1848 Ministerstvo kultu a vyučování, následně roku 1860 zemské sněmy.

⁴³ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 30–31.

psalo se švabachem (na vrchní řádek krasopis a řádek latinského písma). Počty obsahovaly regula de tri, což dnes odpovídá trojčlence. Nejlepší žáci byli zapisováni do zlaté knihy. Tu předkládal učitel k pravidelné kontrole duchovní správě a obecnímu úřadu.⁴⁴

Platby a pokuty spojené s výukou nebo nedodržením všeobecné vyučovací povinnosti vybírala obec, z čehož pak hradila plat učitele a pomocného učitele. K finanční částce se přidávaly naturálie v podobě jednoho bochníku chleba ročně. V zimě bylo vyučování zahájeno 1. prosince a ukončeno 30. března. Letní výuka začala v pondělí po první velikonoční neděli a končila 29. září. Hodiny, ve kterých se vyučování odehrávalo, braly v úvahu roční období. V zimních měsících bylo vyučování rozvrženo mezi 8. a 11. hodinu, dále 14. a 16. hodinu. V letních měsících se vyučovalo pouze od 7 do 10 hodin, neboť v odpoledních hodinách byli žáci potřeba na poli a v hospodářství.⁴⁵

V Chropyni fungovala triviální škola v této podobě až do změny školského zákona v roce 1869.

---

⁴⁴ Tamtéž, s. 30.

⁴⁵ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 89–90.

3 Vývoj školství v Chropyni od 2. poloviny 19. století do roku 1918

V 2. polovině 19. století nastaly zásadní změny ve školském systému Rakousko-Uherska. Na základě říšského zákona č. 48 z 25. května 1868 přestala církev vykonávat dohled nad školami a školství se stalo výhradně záležitostí státu. Nově vytvořený třístupňový systém školních rad byl pověřen dozorem nad školami a ústavy pro vzdělávání učitelů.⁴⁶

Říšský zákon o školách č. 62 ze 14. května 1869 zrušil původní rozdělení škol na triviální, normální a hlavní a nahradil ho školami obecnými a měšťanskými. Zákon vytvořil novou hierarchii škol, prodloužil povinnou školní docházku na osm let a stanovil pravidelnou mzdu všech učitelů, čímž upravil sociální a ekonomické podmínky pedagogického sboru.⁴⁷ Vzdělávání učitelů od 1883 zajistily učitelské ústavy zakončené maturitní zkouškou. V Chropyni byla zřízena obecná škola a v roce 1912 živnostenská pokračovací škola.

3.1 Obecná škola v Chropyni č. p. 40 a č. p. 335

Triviální škola v Chropyni zajišťovala vzdělávání dětí a mládeže do roku 1869, kdy byla na základě Hasnerova zákona nahrazena školou obecnou.⁴⁸ Výjimkou se stal rok 1864. Fáma o vydání nového školského zákona prošla Chropyní 2. dubna 1864. Církev se měla vzdát patronátu nad školou, obecní úřad odmítl udělat potřebné opravy školní budovy a žactvu byla ve třídě zima. Platby škole nestačily a učitelé se potýkali s největší bídou. Hasnerův zákon z roku 1869 situaci napravil, nebyl však dobře přijat duchovenstvem, kterému odňal vliv na školství: „*Od duchovenstva nebyl vlídně přijat, protože kněží směli nyní jen v hodiny určité své náboženské předměty přednáseti. Fanatismus zmocnil se učitelů a ze škol „katolických“ i kříže odstraněny.*“⁴⁹

Se změnami se musel potýkat mladý ambiciózní učitel Karel Kopecký, ten na chropyšskou triviální školu nastoupil v roce 1859. Věnoval se hudebně-pedagogické činnosti a založil první kapelu z hudebně nadaných žáků. Kapela v důsledku nepříznivých událostí roku 1864 zanikla.

Od roku 1869 spravovalo obecné a měšťanské školy město nebo obec s pomocí volené místní školní rady, ta byla podřízena školní radě okresní a zemské. Prodloužení povinné

---

⁴⁶ Zákon č. 48/1868 ř. z.

⁴⁷ Zákon č. 62/1869 ř. z.

⁴⁸ Říšský zákon o školách č. 62/1869 tzv. Hasnerův zavedl ministr školství a kultu Leopold Hasner von Artha.

⁴⁹ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922, s. 31.

školní docházky na osm let vedlo k nárůstu počtu žactva. Chropyšská obecná škola se s tímto problémem potýkala od svého zřízení. Budova školy z roku 1807 přestala zcela vyhovovat a okresní hejtman nařídil výnosem z 8. ledna 1870 obecnímu úřadu postavit do jednoho roku novou školní budovu. Nařízením se začala zabývat nově zvolená místní školní rada až v roce 1871.

Místní školní radu tvořili zástupci obcí Chropyně, Plešovice a Zářičí. Za Chropyni se jednání účastnil Edvard Vašica, Josef Řihošek, náhradník Ignác Matoušek a František Horák. Dalšími členy byli zvoleni Martin Jaška, náhradník August Ptáček a Antonín Večerka z obce Zářičí, Antonín Dunaja, Josef Sigmund a Jan Mlčoch z obce Plešovice. V místní školní radě měl své místo také zástupce chropyšského velkostatku Jindřich Tannenberger, farář Ferdinand Bayer a učitel Karel Kopecký. Návrh na stavbu nové školní budovy, doplněný výnosem okresního hejtmána, předložil místní školní radě 4. května 1871 její předseda Edvard Vašica. Dlouhá jednání zakončilo rozhodnutí místní školní rady 1. února 1873 o stavbě čtyřtřídní školy. Stavět se začalo téhož roku.⁵⁰

Nová čtyřtřídní budova školy na č. p. 40 byla vysvěcena 30. srpna 1874 jménem Bedřicha kardinála z Fürstenberka kokorským děkanem Mückem. Svěcení školy doprovázely velké oslavy. Chropyni zdobily prapory, zapalovaly se bengálské ohně a na dvoře nové školy ochotníci se hráli divadelní představení. Proslov a poděkování pronesl předseda místní školní rady Eduard Vašica a školák Jan Zavřel. V první den oslav byli ve škole pohoštěni všichni účastníci, druhého dne výměnkáři, starousedlíci a domkaři a třetí den chudí z Chropyně a Plešovice. Obyvatelé Zářičí se oslav nezúčastnili, neboť si v roce 1872 postavili vlastní obecnou školu a od Chropyně se odtrhli.⁵¹

Oficiální otevření čtyřtřídní obecné školy stanovil obecní úřad na 7. září 1874. Místní školní rada vymohla na zemské školní radě ustanovení učitelského sboru dle výnosu okresní školní rady č. 16540 z 5. října 1874. Učitelský sbor se nově skládal z nadučitele, učitele a dvou podučitelů. Nadučitelem byl bez konkurzu jmenován učitel Karel Kopecký.

Ve škole se nacházely čtyři třídy a byty pro učitelský sbor. Byty a další školní místnosti byly rozděleny mezi učitele a jejich rodiny. Škola zajišťovala vzdělávání žactva z Chropyně a Plešovice.⁵²

Nová budova školy se stala pro žáky nedostačující ve školním roce 1888/1889 a pokles žactva nenastal ani v následujících letech. V roce 1892 bylo přistoupeno k rozsáhlé

---

⁵⁰ Tamtéž, s. 32–34.

⁵¹ Tamtéž, s. 33–36.

⁵² Tamtéž, s. 37.

stavební úpravě objektu, ta zajistila dvě nové třídy. Vzhledem k problémům, se kterými se škola dlouhodobě potýkala, bylo již v té době jisté, že stavební úpravy v tomto rozsahu nebudou dostačující.

Nadučitel Vilém Axman, který na chropyšskou obecnou školu nastoupil 25. února 1893, dlouhodobě usiloval o stavbu další školní budovy. Za svou odbornou pedagogickou práci byl v roce 1897 jmenován ředitelem obecné školy a jeho vynaložené úsilí zakončila stavba školy v květnu 1905. Obecná škola se do nové budovy č. p. 335 přestěhovala v září roku 1906. Rozsáhlý objekt zahrnoval šest běžných učeben, dva kabinet, kancelář ředitele školy, sborovnu, učebnu ručních prací, dílny, tělocvičnu a byty pro učitele a školníka. Ve třídách se nadále vyučovalo žactvo až tří ročníků současně, což dokládá, že chropyšská obecná škola zachovala podobu malotřídky.

Žákům, kteří chtěli pokračovat ve studiu, umožnila obecná škola přejít na měšťanskou školu, osmileté gymnázium nebo sedmiletou reálku do Kroměříže, Kojetína a Přerova. Přestup byl podmíněn úspěšným splněním zkoušky. Ostatní žáci setrvali na obecné škole až do ukončení povinné školní docházky ve čtrnácti letech. V roce 1912 byla při obecné škole nově zřízena živnostenská škola pokračovací, jejíž činnost přerušila až první světová válka.

Chropyšská škola se pod vedením ředitele Viléma Axmana stala nejlepší obecnou školou v okrese Kroměříž. Na chodu školy se Vilém Axman nepřestal podílet ani po svém odchodu do penze v roce 1909. Ve vedení školy ho nahradil učitel František Adámek, který byl za dlouholetou pedagogickou činnost 13. ledna 1914 jmenován ředitelem.

V roce 1914 navrhla místní školní rada v Chropyni opětovné zaslání žádosti zemské školní radě o zřízení měšťanské školy chlapecké. Návrh byl přijat s podmínkou, že v případě kladného vyřízení žádosti bude stavba školy zahájena až po roce 1917.

Válečné události let 1914 a 1918 ovlivnily činnost pedagogického sboru. Roku 1918 byli všichni učitelé odvedeni k výkonu vojenské služby. Výuku na obecné škole v Chropyni zajistila ženská část pedagogického sboru a živnostenská pokračovací škola svoji činnost ukončila. Během první světové války došlo k uvolnění morálky žactva a nárůstu kázeňských přestupků.⁵³

---

⁵³ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 90–91.

4 Vývoj školství v Chropyni od roku 1918 do roku 1938

Politická situace po roce 1914 byla vážná a válečný konflikt zastavil veškerý kulturní vývoj. Příznivým se pro české školství stal až vznik samostatného Československého státu 28. října 1918. Československá republika se potýkala s nedostatkem škol všech typů a bylo nutné upevnit vliv státu na školství, které potřebovalo modernizaci.

Na základě zákona o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a výchovných č. 189 z 3. dubna 1919 bylo rozhodnuto o zvýšení počtu škol a zřízení nových škol obecných ve všech obcích, kde v průběhu tří let dosáhl počet školou povinných dětí nejméně 40. Při obecných školách mohla být zřízena škola měšťanská v podobě měšťanské školy chlapecké, dívčí nebo smíšené s podmínkou, že do ní bude chodit nejméně 400 dětí ze školní obce. Novelizace uvedeného zákona proběhla v roce 1920 a následně 1935.⁵⁴

Změna zákona č. 295 z 9. dubna 1920 umožnila přijetí žáků ze vzdálenějších obcí a pohyb učitelů po školách na území Československé republiky. Pro udržení škol měl předseda zemské školní rady právo přikázat učitelům, aby převzali vyučování na kterékoliv škole v republice. Zákon se vztahoval i na učitele, kteří zastávali místo definitivní.⁵⁵

Důležitým se pro československý školský systém stal tzv. malý školský zákon č. 226 přijatý 13. července 1922, ten stanovil povinně vyučované předměty, do kterých byla zařazena občanská nauka a výchova, maximální počet žactva ve třídách, zrušil úlevy a rozšířil povinnost školní docházky na osm let na celé území Československé republiky. Malý školský zákon zrovnoprávnil ženy v pedagogickém sboru a umožnil jim plnohodnotné vyučování chlapců a dívek ve všech stupních obecných a měšťanských škol. Učitelkami byla nově obsazena polovina pedagogického sboru a bylo jim přiznáno přednostní právo na výkon funkce správce nebo ředitele dívčích škol.⁵⁶

Při obecných školách se zřizovaly pokračovací školy a kurzy, které měly zajistit dokončení povinné docházky mládeže ve věku 14 až 16 let. Pokračovací školy a kurzy byly povinné pro mládež nenavštěvující hospodářské, kupecké, živnostenské a další odborné a vyšší školy. Opomenuto nemohlo zůstat vládní nařízení č. 64 ze 4. dubna 1925, jímž se prováděl výše uvedený zákon měnící a doplňující zákony o všech obecných a měšťanských školách. Vládní nařízení definovalo povinné a nepovinné předměty, rozsah učiva a jeho rozdělení.⁵⁷

---

⁵⁴ Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a výchovných.

⁵⁵ Zákon č. 295/1920 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a výchovných.

⁵⁶ Zákon č. 226/1922 Sb., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

⁵⁷ Nařízení č. 64/1925, kterým se provádí zákon ze dne 13. července 1922, č. 226 Sb. z. a. n., jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Po první světové válce v Chropyni nadále fungovala obecná škola. Nově byla zřízena měšťanská škola a svoji činnost obnovila i živnostenská pokračovací škola. Byly zahájeny rozsáhlé stavební úpravy stávající školní budovy, stavba nového objektu pro měšťanskou školu, výstavba domů pro pedagogický sbor a samostatného domu ředitele měšťanské školy. Nové zákony dopomohly k postupnému zkvalitňování výuky a zvládnutí poválečné situace, kdy se škola potýkala s nedostatkem učitelů, učebnic a materiálu potřebného k výuce.

4.1 Měšťanská škola v Chropyni č. p. 335

První žádost o založení měšťanské školy chlapecké v Chropyni zaslala místní školní rada zemské školní radě v roce 1903. Žádost byla zamítnuta a 1. září 1903 obdržela místní školní rada písemné vyrozumění s odůvodněním, že měšťanská škola není v Chropyni nutná. O šest let později podal člen místní školní rady Antonín Úlehla návrh na opětovné projednání žádosti. K usnesení místní školní rady došlo 27. ledna 1914 a nová žádost o zřízení měšťanské školy byla odeslána.⁵⁸

První světová válka zasáhla do života všech obyvatel. Obecná škola v Chropyni se potýkala s nedostatkem učitelů, což vedlo k uvolnění kázně žactva, které začalo chodit za školu. Vyučování muselo být zkráceno a škola měla nouzi o učebnice, čítanky, psací potřeby i papír. Sehnat nebylo možné ani houbu na mazání tabule. Obecná škola v Chropyni přečkala první světovou válku pod vedením ředitele Františka Adámka. Po první světové válce se vedení školy i nadále potýkalo s nedostatkem učitelů, který zapříčinila vojenská služba. Postupný návrat mužů z fronty situaci napravil. V roce 1918 obnovila činnost i živnostenská pokračovací škola.

Koncem srpna roku 1919 obdržela místní školní rada telegram od zemské školní rady, že žádosti o zřízení měšťanské školy v Chropyni se vyhovuje. Zásluhou starosty obce Jana Procházky, předsedy místní školní rady Antonína Homolíka a ředitele obecné školy Františka Adámka byl první ročník měšťanské školy otevřen počátkem školního roku 1919/1920. Prvním ředitelem měšťanské školy se stal František Kaděra.⁵⁹

Do tříleté měšťanské školy bylo v prvním školním roce zapsáno 86 žáků z Chropyně a okolí. Zvyšující se počet žactva a členů pedagogického sboru si vyžádal stavební úpravy školní budovy a stavbu domů pro učitele. Stavební úpravy byly obcí a místní školní radou schváleny koncem roku 1920. Stavební průmysl se však stále potýkal s následky první

---

⁵⁸ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně, 1880–1922*, s. 92–93.

⁵⁹ Tamtéž, s. 93.

světové války a nedostatkem stavebního materiálu. Finanční náklady představovaly velký zásah do poválečného rozpočtu obce. V důsledku uvedených faktů byla stavba zahájena až v roce 1922.⁶⁰

Základy samostatné budovy měšťanské školy, napojené na stávající objekt školy obecné č. p. 335, byly položeny 27. března 1922. Měšťanská škola v ní zahájila výuku 1. září 1922. Stavbou objektu získala škola šest nových učeben. V roce 1922 byly dostavěny čtyři učitelské domy na ulici Berniska č. p. 374, 375, 376, 377 a dům ředitele měšťanské školy na ulici Komenského č. p. 350. Stavba měšťanské školy a domů pro učitele umožnila rekonstrukci objektu obecné školy. Starou secesní fasádu nahradila fasáda nová a jednoduchá. Zrekonstruovány byly i vnitřní prostory.⁶¹

Malý školský zákon, přijatý 13. července 1922, sjednotil povinnou školní docházku na území Československé republiky, upravil počty dětí ve třídách a financování všech typů škol. V Chropyni fungovala pětiletá obecná škola a tříletá škola měšťanská. Dítě zahájilo povinnou školní docházku v šesti letech nástupem na obecnou školu. Po jejím absolvování mohl žák pokračovat na škole měšťanské s nepovinným čtvrtým ročníkem. Učební plán nepovinného čtvrtého ročníku měšťanské školy byl rozšířen o těsnopis a psaní na stroji. Chropyně měla v roce 1922 obecnou školu, měšťanskou školu a živnostenskou pokračovací školu. Počet žactva se zvyšoval a v roce 1925 bylo na chropynskou obecnou školu zapsáno 260 žáků. Měšťanskou školu navštěvovalo 200 žáků a její nepovinný čtvrtý ročník 12 žáků. Uvedená podoba škol v Chropyni zůstala zachovaná až do vypuknutí druhé světové války.⁶²

O rozvoj chropynského školství se zasloužil Antonín Homolík, předseda místní školní rady a starosta Chropyně v letech 1902–1919 a 1921–1929. Za jeho působení byla provedena výstavba nových domů, školy a kanalizace. Proběhla postupná elektrifikace obce a v roce 1925 byl do budovy obecné a měšťanské školy instalován první elektrický zvonek.

Z roku 1932 se zachovalo hodnocení žáků měšťanské školy, kdy učitelé oceňují píli žáků před prospěchem s odůvodněním, že každý žák nemá studijní schopnosti, a proto je nutné hodnotit ho s ohledem na tuto skutečnost. Pedagogický sbor měšťanské školy pracoval se žáky, kteří se dále učili řemeslu, proto bylo nutné hodnotit je spravedlivě a umožnit jim jejich realizaci v dalších předmětech.⁶³

---

⁶⁰ Tamtéž, s. 105–107.

⁶¹ Tamtéž, s. 107.

⁶² SADYKOVÁ, Helena, MACHALIK Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 93.

⁶³ Tamtéž, s. 93.

Československé školství zasáhly politické události roku 1935 a 1937. První prezident Československé republiky T. G. Masaryk se 14. prosince 1935 vzdal svého úřadu a o dva roky později 14. září 1937 zemřel. Smuteční slavnost uspořádaná obecním zastupitelstvem a komisí osvěty proběhla 21. září 1937 na chropynském náměstí. Obec dala postavit před pomník bývalého starosty Antonína Homolíka kenotaf T. G. Masaryka ozdobený věnci a kyticemi. Ten byl osvětlen reflektory. Smuteční řeč u pomníku pronesl učitel měšťanské školy Bohuslav Šustek a báseň přednesla učitelka Božena Vrtělová. Smuteční slavnost zakončilo 87 úderů zvonu, ty představovaly srdce člověka, který pracoval pro prospěch lidí, a utichlo v 87 letech. Lidé u kenotafu zůstali stát dlouho po ukončení slavnosti.⁶⁴

Obsazení Rakouska německými vojsky 12. března 1938 silně dopadlo na obyvatele Chropyně a celý pedagogický sbor. Všichni napjatě očekávali slet dalších událostí, které zasáhnou do jejich životů a znovu omezí fungování škol, jak tomu bylo v letech 1914 až 1918. Po vyhlášení všeobecné mobilizace 23. září 1938 nastoupilo vojenskou službu 80 mužů z Chropyně. Z učitelského sboru byli povoláni čtyři muži. Mnichovská dohoda přijatá 29. září 1938 zapříčinila velký přesun československých obyvatel z postoupeného pohraničního území. Do Chropyně se přistěhovalo 26 celých rodin ze Sudet a další osoby, které zde měly příbuzné. Obecní úřad ve spolupráci s Červeným křížem zajistil těmto lidem stravování a ubytování v domě za továrnou. Jednalo se celkem o 75 osob, z toho 21 dětí, které byly zapsány na obecnou a měšťanskou školu. První Československou republiku nahradila 1. října 1938 Druhá republika, jejíž oficiální název Česko–Slovenská republika byl přijat 23. listopadu 1938.⁶⁵

---

⁶⁴ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1928–1940*, s. 196–197.

⁶⁵ Tamtéž, s. 247.

5 Školství v Chropyni za druhé světové války

Obavy z válečného konfliktu ukončily úsilí o rozvoj československého školství. Krátce po poledni 14. března 1939 vyhlásil Sněm slovenské země v Bratislavě samostatnost Slovenska. Nezávislost vyhlásila též Podkarpatská Rus, nově nazvaná Karpatská Ukrajina.⁶⁶ V ranních hodinách následujícího dne obsadilo vojsko nacistického Německa české území, na kterém byl v noci z 15. na 16. března 1939 vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. K zásadním změnám v českém školství došlo v letech 1940, 1941 a 1943. Dekret prezidenta republiky z 8. března 1940 vyžadoval od všech členů vlády, veřejných zaměstnanců a členů veřejné správy slib věrnosti Velkoněmecké říši.⁶⁷

Vládní nařízení č. 300 ze 14. srpna 1941 upravilo podobu obecných a měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem. Obecné školy nově umožnily splnění povinné školní docházky v celém rozsahu. Měšťanské školy se staly školami výběrovými, měly čtyřtřídní podobu a připojovaly se ke čtvrtému ročníku obecné školy.⁶⁸

Nařízení ministerstva školství č. 97 z 6. dubna 1943 změnilo organizaci školské správy. U každého okresního úřadu se tímto nařízením zřídilo školské oddělení, které vykonávalo dozor nad příslušnými národními školami. Školskou úřadovnu vedl okresní školní inspektor. Nadřízeným úřadem okresní školní inspekce se stal zemský úřad, ten spadal přímo do resortu ministerstva školství.⁶⁹

Uvedená nařízení silně ovlivnila chropynské školství. V důsledku nové organizace škol z roku 1941 byl na budovu měšťanské školy umístěn nápis Hauptschule. Učitelé a žáci vykonávali nařízené práce, ze školních osnov zmizel český dějepis, občanská nauka a česká literatura. Se silícím vlivem nacismu museli školu opustit učitelé, kterým se nepodařilo prokázat potřebný původ. V Chropyni se uvedené opatření týkalo pouze jednoho pedagoga.

V červenci roku 1943 zahájilo v Chropyni činnost Kuratorium věnující se výchově mládeže. Zastavena byla činnost spolků a tím i chropynských ochotníků. V obecní knihovně proběhla přísná revize. Všechna díla o české historii byla z knihovního fondu vyloučena. Důraz byl kladen na spisy Františka Palackého a Aloise Jiráska. Zásluhou učitele obecné školy Antonína Žampacha se většina těchto svazků zachovala. Ukryty zůstaly další knihy,

---

⁶⁶ Nezávislá zůstala Karpatská Ukrajina čtyři dny (14. až 18. března 1939), poté došlo k jejímu obsazení Maďarskem. Maďarská okupace území trvala téměř celou válku. Rudá armáda osvobodila oblast Karpatské Ukrajiny v roce 1944. Po válce k předmnichovskému obnovení hranic Československé republiky v plném rozsahu nedošlo a 30. ledna 1946 schválilo Československo smlouvu o postoupení území Karpatské Ukrajiny Sovětskému svazu.

⁶⁷ Dekret státního prezidenta 83/1940 Sb., o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy.

⁶⁸ Nařízení č. 300/1941 Sb., o nové úpravě obecných a měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem.

⁶⁹ Nařízení č. 97/1943 Sb., o školských úřadovnách.

obrazy prezidentů, spolkové odznaky a vlajky. Prapory s hákovým křížem nadále připomínaly svrchovanou moc Velkoněmecké říše.

5.1 Zpráva o dění na obecné a měšťanské škole

Začátkem roku 1939 byl předčasně odeslán do penze ředitel obecné školy Bohumil Vlček. Okresní školní rada pověřila správou školy nejstaršího člena pedagogického sboru učitele Františka Coufalíka. Měšťanskou školu řídil Antonín Neoral, kterého v roce 1941 ve funkci ředitele nahradil Bohuslav Šustek. V období druhé světové války se vedla pouze německá kronika, z popudu obou ředitelů byly válečné události do českých kronik po válce podrobně doplněny. Záznamy vypovídají o podobě chropynského školství a zcela nerozlišují obecnou školu od školy měšťanské, neboť události dopadly na obě školy ve stejné míře. V české školní kronice se dočteme o protifašistickém postoji učitelů i jejich odporu pro vstupování do tříd s árijským pozdravem v podobě vztyčené pravice. Poválečné doplnění kroniky zachovalo záznamy, které by s odchodem členů pedagogického sboru zmizely.

Ředitel obecné školy František Coufalík se zapojil do ilegální činnosti protifašistické organizace Sokola, z tohoto důvodu se snažil funkci ředitele obecné školy vykonávat zodpovědně, aby činnost organizace neohrozil. Ve vedení školy setrval i přes těžkou srdeční nemoc po celou válku a snažil se mírnit tlak německých úřadů na školu, pedagogický sbor a žáky.

Ze tříd byly odstraněny fotografie prezidentů T. G. Masaryka a Dr. Edvarda Beneše a pověšeny portréty Adolfa Hitlera a Emila Háchy. Žákům měly být přednášeny životopisy slavných Němců a historie českého národa se stala nežádoucí. Ze škol zmizel český dějepis, občanská nauka a literatura. Rozšířila se povinná výuka německého jazyka, ten se učil od první třídy obecné školy. Dne 10. května 1940 museli všichni učitelé složit slib věrnosti Velkoněmecké říši a učit této úctě žáky. Slib byl podepsán členy pedagogického sboru ve znění: „*Slibuji, že budu vůdci Velkoněmecké říše Adolfa Hitlera jako ochránce Protektorátu Čechy a Morava poslušen, že budu zájmy Velkoněmecké říše k prospěchu Protektorátu Čechy a Morava podporovat, nařízení hlavy Protektorátu Čechy a Morava a jeho vlády plnit, zákony zachovávat i své úřední povinnosti svědomitě zastávat.*“⁷⁰

V roce 1941 došlo ke sloučení paralelních tříd, čímž se zvýšil počet žactva v jedné třídě až na 61. Výjimku představovaly pouze hodiny německého jazyka, kde byl stanoven

---

⁷⁰ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1945–1950*, s. 4–11.

maximální počet žáků na 35. Nižší počet měl zajistit lepší osvojení potřebných znalostí a vyšší kvalitu výuky. Vládním nařízením z roku 1941 došlo ke zkrácení obecné školy na čtyři ročníky, od pátého ročníku začínala škola měšťanská. Podmínkou pokračování ve studiu na měšťanské škole bylo úspěšné splnění zkoušky, tím si měšťanská škola zachovala nařízením stanovenou podobu výběrové školy. V důsledku organizační změny se ještě téhož roku na budově měšťanské školy objevil nápis Hauptschule.

V roce 1941 proběhly na obecné a měšťanské škole v Chropyni dvě inspekce, které obě školy shledaly nedostatečnými v loajalitě k Říši. Nejhorší vzpomínka vedení škol a pedagogickému sboru zůstala na českého okresního inspektora z Brna, jehož inspekce proběhla v květnu a trvala čtyři dny. Po válce dopsaná kronika hovoří o jeho povýšeném chování vůči pedagogickému sboru a dvouhodinové konferenci, ve které zhanobil všechno české (Komenského, Prahu ...). Český inspektor opěvoval německou vzdělanost, německé hospodářství, vůdce Adolfa Hitlera a celé Německo. Pedagogický sbor byl otřesen jeho postojem i provedenou inspekcí. Po válce byl onen inspektor odsouzen ke dvaceti letům vězení. O jeho inspekci není dochovaný soudobý zápis, neboť o konferenci nesměl být napsán protokol. Uvedené informace patří do po válce dopsané kroniky města, a měly být zapomenuty. Obecná a měšťanská škola v Chropyni dostala z loajality k vůdci a Říši nedostatečnou. Ještě téhož roku se v Chropyni poprvé objevilo německé vojsko. Šlo o 90 vojáků označených stužkou s nápisem Adolf Hitler Leibstandarte, kteří se vraceli z řecké fronty. Pro vojenské účely byla vyklizena tělocvična chropyňské školy.⁷¹

Po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha 27. května 1942 a jeho následné smrti 4. června 1942 bylo na celém území Velkoněmecké říše a tím i Protektorátu Čechy a Morava vyhlášeno období smutku. Na situaci reagoval inspektor okresní školní rady Jiří Rozhold, který pronesl řeč plnou potupy českého národa. Pronesená řeč silně zasáhla pedagogický sbor obecné a měšťanské školy.⁷²

V červenci 1942 opustila chropyňskou školu učitelka Anna Kohnová, které se nepodařilo doložit potřebné dokumenty, neboť jeden z jejich prarodičů byl židovského původu. Učitelka Anna Kohnová v Chropyni působila od roku 1928. Pro ostatní členy obou pedagogických sborů byly zavedeny povinné kurzy německého jazyka. Kurzy zakončila zkouška na podzim roku 1942 v Kroměříži před komisí, jejíž předsedou se stal přednosta kroměřížské železniční stanice Němec p. Kuminek. Mnoho chropyňských učitelů u zkoušky

---

⁷¹ Tamtéž, s. 5–7.

⁷² SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 94.

propadlo. Za neúspěšné splnění následoval platový postih a odklad zkoušky s časem na doučení potřebného.

V roce 1942 se postupně začalo omezovat vyučování na chropynské obecné i měšťanské škole a z důvodu nedostatku topiva byly prodlouženy zimní prázdniny. Žáci a učitelé se v průběhu válečných let zapojili do sklizně řepy a brambor na arcibiskupském velkostatku, pod správou Němců. Žáci prováděli sběr odpadových materiálů, hadrů, kostí a kovů jako surovin pro německý válečný průmysl.

Po celou dobu války bylo ve školách zakázáno používání dosavadních učebnic. Ty podléhaly přísné cenzuře. Často se tedy učilo bez učebnic, map a obrázků, ty nahradila výuka o německých organizacích, armádě a představitelích. Pedagogický sbor měl dovolenou pouze čtrnáct dní, po zbytek prázdnin vykonávali učitelé práci na polích, pro úřady nebo obec. V roce 1944 byli chropynští učitelé nasazeni na práci u hulínské firmy Studeník.⁷³

Pro vojenské účely byla zabráná větší část obecné i měšťanské školy a 19. února 1945 se vyučování zastavilo. Důvodem byla blížící se fronta a tyfová epidemie.

5.2 Omezení spolkového života a události v Chropyni mezi lety 1941 až 1945

V roce 1941 byla zastavena činnost tělovýchovné jednoty Sokol a Orel v Chropyni. Omezení se vztahovalo i na další spolky, které se mohly stát nositeli národní myšlenky. Organizace věnující se dětem a mládeži nahradilo v roce 1943 Kuratorium. Činnost Kuratoria nebyla nebezpečná, záznam v kronice vypovídá pouze o jednom případě, kdy se propagací německých myšlenek propůjčil Heinrich Oldřich, který si za své provinění odpykal po válce trest v pracovním táboře.⁷⁴

Kulturní život v Chropyni v době druhé světové války přestal existovat. Ochotnické spolky se rozpadly a knihovní fond obecní knihovny byl podroben přísné revizi. Prapory s hákovým křížem připomínaly sílu Velkoněmecké říše a v kině se promítaly filmy, v nichž hřměla děla a letadla německé branné moci. Jediným duchovním požitkem občanů se v době války stal poslech zahraničního rozhlasu. Ze zahraničních zpráv lidé čerpali odvahu, vytrvalost v boji a naději ve šťastnou budoucnost národa. Nikdo z obce nebyl pro poslech zahraničního rozhlasu vyšetřován.

---

⁷³ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1945–1950*, s. 8.

⁷⁴ Tamtéž, s. 4–11.

Obyvatelé ukrývali ve svých domácnostech knihy, obrazy prezidentů, spolkové odznaky, fotografie a další cenné předměty. Odevzdány musely být veškeré zbraně. Případné neuposlechnutí se trestalo smrtí. V Chropyni vyšetřovalo gestapo pouze dva případy ukrytých zbraní v roce 1941. V obou případech se vyšetřování obešlo bez vážnějších následků. Poprvé se jednalo o starou nepotřebnou zbraň vhozenou do jímky v domě Ladislava Hanáka. Jímka byla pod dohledem vyčištěna a zbraň předložena. V druhém případě si Žofie Hanáková uschovala památeční ozdobnou zbraň. I přes hrozící nebezpečí obyvatelé zbraně ukrývaly nadále. Mnoho zbraní bylo zničeno a odhozeno do řeky Bečvy a chropoňských rybníků.⁷⁵

Odstraněny musely být pomníky významných osobností. Část pomníku Františka Palackého ukryli hasiči pod uhlím. Bronzová busta starosty Antonína Homolíka měla posloužit pro výrobu zbraní a byla pod dohledem převezena do Kroměříže. Další osud bysty není znám. Objevila se až po válce v hromadě odpadových kovů v Praze. Zajímavý osud doprovázel prapory Tělovýchovné jednoty Sokol. Ty byly po částech poskládány do zavařovacích sklenic a zakopány do země.⁷⁶

Konec války umožnil postupnou obnovu spolkového života a vyrovnání se s německými obyvateli. Po válce byly rodiny, které se přihlásily k německé národnosti, zajištěny a převezeny do sběrného tábora v Kroměříži. Nedoloženým se stal osud úředníka finanční stráže chropoňského cukrovaru, kterého 8. května 1945 odvedli partyzáni a lékárníka Zdenko Vaňka, předsedy okresní organizace Vlajka. V místní rozhlas průběžně hlásil jména dalších občanů, kteří se přihlásili do NSČDRS tzv. Strany zeleného hákového kříže. Části obyvatel se podařilo prokázat, že jejich přihlášení bylo nedobrovolné a rozhlas je veřejně očistil.⁷⁷

---

⁷⁵ Tamtéž, s. 9–10.

⁷⁶ Tamtéž, s. 10.

⁷⁷ Tamtéž, s. 30–31.

6 Poválečné školství v Chropyni

Po odchodu německých vojsk zůstaly budovy obecné a měšťanské školy poničeny. Vybavení škol bylo zdemolováno a stav tříd znemožnil návrat žactva do školních lavic. Obyvatelé Chropyně stáli o rychlou obnovu svého školství. Prostřednictvím jejich pomoci byly budovy obecné a měšťanské školy v krátké době vyčištěny a uvedeny do stavu, který umožnil pravidelnou výuku. Slavnostní zahájení výuky proběhlo 15. května 1945.⁷⁸

Nařízením ministerstva školství a osvěty přešli žáci pátého až osmého ročníku obecné školy na školu měšťanskou a zákonem č. 195 z 2. října 1946 byly zrušeny všechny předpisy upravující podobu českého školství v době nesvobody.⁷⁹

České školství se vrátilo do své předválečné podoby. Opět se oslavovaly české svátky a významné osobnosti českých dějin a literatury. Nově přibýly oslavy spojené s historií Sovětského svazu. České svátky rozšířil například svátek Rudé armády, VŘSR či výročí významných osobností Sovětského svazu Lenina a Stalina. Po smrti ředitele obecné školy Františka Coufalíka převzal vedení školy učitel Rudolf Olšanský. Ředitelem měšťanské školy zůstal Bohuslav Šustek, který ve funkci setrval až do jejího zrušení v roce 1948.

Ve školním roce 1946/1947 otevřela obecná škola celkem sedm tříd, které navštěvovalo 208 žáků. Žactvo se skládalo ze 100 chlapců a 108 dívek. Z Chropyně pocházelo 195 žáků a z Plešovce 13 žáků. Členy pedagogického sboru pod vedením ředitele Rudolfa Olšanského byli Marie Doležalová, Jan Indrák, Anna Indráková, Ludmila Navrátilová, Alfons Otáhal a Anna Tomková. Na obecné škole proběhly dvě inspekce, které vykonal okresní školní inspektor Josef Komárek. První inspekce 24. ledna 1947 a druhá 18. března 1947. Škola byla shledána v pořádku a potřebám žactva vyhovující.

Měšťanská škola zahájila ve školním roce 1946/1947 výuku v šesti třídách s počtem 168 žáků. Žactvo měšťanské školy se skládalo z 82 chlapců a 86 dívek. Z Chropyně pocházelo 97 žáků, ze Zářičí 44 žáků, z Kyselovic 19 žáků a z Plešovce 7. Pedagogický sbor pod vedením ředitele Bohuslava Šustka byl ve složení Jan Coufalík, Anna Kohnová, František Nakládal, Václav Pícha, Antonín Slezáček, Josef Tetera a Božena Vrtělová. Inspekci na měšťanské škole vykonal 19. března 1947 taktéž okresní školní inspektor Josef Komárek.⁸⁰

Žáci si mohli opětovně opatřovat pomůcky potřebné k vyučování, jak tomu bylo před vypuknutím druhé světové války. Stav pomůcek se postupně vracel k normálu.

---

⁷⁸ Tamtéž, s. 31.

⁷⁹ Zákon č. 195/1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody.

⁸⁰ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1945–1950*, s. 178–180.

7 Vývoj školství v Chropyni od roku 1948 do současnosti

Po únorových událostech v roce 1948 došlo ve školství k mnoha změnám. Dne 21. dubna 1948 byl přijat nový školský zákon č. 95 o základní úpravě jednotného školství stanovující jednotnou podobu školského systému. Žáci ve věku tři až šest let chodili do mateřské školy, na kterou navázal první stupeň školy národní a druhá stupeň střední školy. Národní a střední školu navštěvovali žáci ve věku šesti až patnácti let. Třetí stupeň představovaly školy odborné a vyšší střední školy v podobě vyšších odborných škol a gymnázií. Povinné základní vzdělání umožnily školy prvního a druhého stupně tzn. národní a střední školy. Vzdělání na uvedených dvou typech bylo jednotné a bezplatné.⁸¹

Problémy nastaly s přijetím zákona č. 31 z 24. dubna 1953, který upravil školský systém. Mateřské školy se staly školami s nepovinnou docházkou a základní vzdělání představovaly osmileté střední školy nebo osm postupných ročníků jedenáctileté střední školy. Osmileté střední školy připravovaly žáky pro výkon povolání nebo studium na odborných školách a předávaly základní všeobecné znalosti. Jedenáctileté střední školy předávaly všeobecné znalosti v prvních osmi ročnících, další tři ročníky připravovaly žáky především pro studium na vysokých školách.⁸²

V Chropyni fungovala od roku 1948 mateřská škola, národní škola a střední škola. V roce 1951 byla zřízena družina mládeže, která umožňovala péči o žáky před začátkem vyučování a po jeho skončení. Změnou školského systému, na základě školského zákona z roku 1953, došlo k úpravě soustavy škol v Chropyni. Vznikla osmiletá střední škola zajišťující vzdělávání žáků ve věku od šesti do čtrnácti let. Mateřská škola zůstala zachovaná v zákonem ustanovené nepovinné podobě.

Od roku 1960 v Chropyni fungovala základní devítiletá škola ustanovená školským zákonem č. 186 z 15. prosince 1960. Ta nahradila osmiletou střední školu.⁸³ Název Základní devítiletá škola Chropyně zůstal zachován i po roce 1978, kdy byl žákům v osmém ročníku umožněn přechod na střední školy a střední odborná učiliště.

Změna nastala až s přijetím školského zákona č. 29 z 22. března 1984, ten umožnil zřízení základních škol s nižším počtem ročníků, žáci pak museli povinnou školní docházku dokončit na základní škole, která navazující ročníky měla.⁸⁴

---

⁸¹ Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství.

⁸² Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů.

⁸³ Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání.

⁸⁴ Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol.

Zákon prošel úpravou v roce 1990, která učinila možným zřízení soukromých a církevních škol. Změna správy a samosprávy ve školství souvisela se zákonem č. 564 přijatým 13. prosince 1990. Zákonem došlo k rozdělení správy českého školství na dvě zásadní části. Státní správu, která se věnovala celospolečenským zájmům ve výchově a vzdělávání, a samosprávu, ta prosazovala v činnosti školy zájmy obce či města a rodiny.⁸⁵

V roce 2004 byl přijat školský zákon č. 561 z 24. září 2004 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který specifikoval bezplatnost vzdělávání ve školách, jejichž zřizovatelem je stát, kraj, obec nebo svaz obcí.⁸⁶

7.1 Od národní školy po základní devítiletou školu

Zákon č. 95 z 21. dubna 1948 změnil soustavu škol na celém území Československé republiky. V Chropyni se obecná škola stala, na základě uvedeného zákona, pětiletou školou národní. Měšťanská škola byla zrušena a nahradila ji čtyřletá střední škola. Národní školu tvořilo pět postupných ročníků, na které navázala tříletá střední škola s nepovinným čtvrtým ročníkem tzv. jednoročním kurzem. Nově byla zřízená povinná mateřská škola. Ve funkci ředitele národní školy setrval Rudolf Olšanský. Správou střední školy byl pověřen ředitel Bohuslav Šustek.⁸⁷

Zakončení střední školy od roku 1950 spočívalo v úspěšném složení závěrečné písemné a ústní zkoušky. Tu žáci skládali před zkušební komisí složenou ze zástupců ONV, MNV, Okresní odborové rady, okresního ČSM, KSČ a učitelů školy. Pokud žák zkoušku nesložil, měl možnost jejího opakování koncem srpna. Politika se stala nedílnou součástí života školy a pedagogického sboru. Současné politické dění a významné události SSSR museli učitelé začlenit do každodenních příprav na vyučování. Dodržování a správné zakomponování významných dnů SSSR do výuky bylo hodnoceno při hospitacích. Při oslavách škol se hrávala hymna ČSR a SSSR. Každý učitel povinně odebíral jeden stranický tisk. Pravidelné odebírání podléhalo přísné kontrole. Ze školní výuky se v padesátých letech začalo pomalu vytrácet náboženství.⁸⁸

V roce 1951 proběhl velký nábor žáků do Pionýrské organizace Československého svazu mládeže a na návrh Československého svazu žen byla při národní a střední škole zřízena družina mládeže pro žáky zaměstnaných rodičů. Družina mládeže zajistila péči o žáky

---

⁸⁵ Zákon č. 564/1990 Sb. o státní správě a samosprávě ve školství.

⁸⁶ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

⁸⁷ Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1948–1965, s. 2.

⁸⁸ Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1948–1965, s. 16.

od 6 do 8 hodin ráno a od 13 do 17 hodin odpoledne. Ve školním roce 1954/1955 ji navštěvovalo 23 dětí.⁸⁹

Po změně školské soustavy, která vycházela ze zákona č. 31 přijatého 24. dubna 1953, došlo k velkému nárůstu počtu žactva a úvahám o stavbě další školní budovy. V Chropyni byla sloučena národní a střední škola a vytvořena osmiletá střední škola. Ta zajišťovala povinné základní vzdělání stanovené zákonem. Sloučením škol došlo ke spojení jejich vedení. Ředitelem pro nově vzniklou osmiletou střední školu byl jmenován Vojtěch Mojžíš, kterého v roce 1955 ve funkci nahradil Josef Tetera.⁹⁰

V prvním školním roce se navýšil počet žáků Osmileté střední školy Chropyně na 443, z toho bylo 233 chlapců a 210 dívek. Škola žákům nabídla i mimoškolní zájmové kroužky například Mičurinův přírodovědecký kroužek, malý technik, divadelní, šachový, taneční a recitační kroužek.⁹¹

Od roku 1956 začalo přibývat povinností a mimoškolních aktivit pedagogického sboru. Učitelé se museli pravidelně vzdělávat, studovat politická témata, připravovat referáty, případně absolvovat Večerní univerzitu marxismu-leninismu. Mimo školu vedli zájmové kroužky, byli vedoucími pionýrské organizace, dohlíželi na zdravotní stav svěřených žáků, zajišťovali vyšetření i pravidelné lékařské prohlídky. V roce 1958 vznikl nový požadavek na členy pedagogických sborů, kromě výuky se měl každý učitel zapojit do činnosti organizací Národní fronty. Učitelé se tak stali agitátory, členy Sboru pro občanské záležitosti či poslanci národních výborů.⁹²

Roku 1960 se změnila osmiletá střední škola na základní devítiletou školu. Žáci dostali zdarma školní potřeby a učebnice. Učebnice se na konci školního roku vracely a byly využity v nové školním roce pro další třídu. Základní devítiletá škola v Chropyni měla družbu se slovenskou školou v Tisovci a žáci si pravidelně dopisovali i se sovětskými pionýry. Od roku 1960 byl nově jeden učitel ustanoven do funkce poradce pro volbu povolání.

---

⁸⁹ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1945–1950*, s. 4–11.

⁹⁰ Základní škola Chropyně, *Školní kronika, 1948–1965*, s. 33–51.

⁹¹ Tamtéž, s. 33.

⁹² SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 97.

7.2 Základní devítiletá škola

V roce 1963 se ve školních výkazech nově objevila kolonka, prostřednictvím které měli učitelé sledovat sociální složení žactva ve své třídě. Původu žactva mělo být přizpůsobeno vyučování. V praxi to znamenalo věnovat se žákům podle jejich sociálního původu a vhodným předpokladům pro další studium. Zohledněno bylo zaměstnání otce i matky. Základní devítiletou školu v roce 1964 navštěvovalo 425 žáků z dělnických rodin, 88 žáků z rolnických rodin a 188 ostatních. V případě zaměstnání matky vykonávala matka povolání v 569 případech.⁹³

V roce 1968 zavedla základní devítiletá škola rozdělení žáků 8. ročníku podle studijních předpokladů. Třídy A, B byly vyčleněny pro žáky s manuálními schopnostmi, vhodnými pro práci dělnického typu a třída C pro žáky s dalšími studijními předpoklady. Rozdělení nebylo přijato rodiči ani veřejností, neboť představovalo diskriminaci žáků. O dalších událostech po roce 1968 školní kronika svědectví nepodała. Víme pouze to, že ve školním roce 1969/1970 bylo otevřeno 24 tříd s celkovým počtem žactva 643.⁹⁴

Ve školním roce 1972/1973 přestala dostačovat kapacita školních budov a začalo se opětovně uvažovat o stavbě nové školy. Tři třídy a družina mládeže musely být dočasně přesunuty do domu v ulici Na Drahách. Stavět se začala i budova školní jídelny na ulici Ječmínkova č. p. 270, ta zahájila provoz v roce 1974. Ve všech budovách základní devítileté školy proběhla rozsáhlá rekonstrukce a zavedení ústředního topení. Otevření nové budovy základní devítileté školy na ulici J. Fučíka č. p. 675 proběhlo v roce 1976. Školní budova měla deset učeben, kabinety, ředitelnu, kreslírnu a dílny, byt pro školníka a tělocvičnu. Do nové školy byla přesunuta družina mládeže. Stále narůstající počte žáků umožnil vytvoření čtyř oddělení družiny mládeže, která na budově J. Fučíka č. p. 675 funguje do dnes.⁹⁵

V 80. letech se zvýšil zájem žáků o pionýrskou organizaci a mimoškolní aktivity. V roce 1984 bylo v Chropyni 45 pionýrských oddílů, do kterých chodilo 814 pionýrů a 137 jisker. Pionýři a jiskry zajišťovali sběr léčivých rostlin, účastnili se brigád, sportovních závodů a kulturních oslav. Oblíbenými se staly branné závody, orientační běhy, výlety a letní tábory. Učitelé byli oddílovými vedoucími a práci s dětmi se věnovali i mimo školu. V létě pořádala pionýrská organizace tábory, putovní tábory na kolech a další aktivity pro mládež. Letní tábory se konaly nejčastěji v Náměšti nad Oslavou nebo v Osvětimanech, v pozdějších

---

⁹³ Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1948–1965, s. 167.

⁹⁴ Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1965–1991, s. 84.

⁹⁵ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 98.

letech začali pionýři jezdit do Rajnochovic. Vedoucím pionýrské organizace v Chropyni byla Vladimíra Rozsypalová.⁹⁶

Na základní devítileté škole dobře fungovalo sdružení rodičů a přátel školy, které bylo nápomocné pedagogickému sboru při organizaci a zajišťování kulturních programů, výletů a dalších školních akcí. Pravidelné třídní schůzky informovaly rodiče o prospěchu žáků a plánovaných akcích, u kterých vznikla potřeba zajistit dozor či některou z organizačních složek. Rodiče v každé třídě zvolili svého zástupce, ten spolupracoval s vedením školy a mohl být nápomocen při řešení problémů mezi rodiči, žáky a vedením školy.

V 1986 zřídila v Chropyni pobočku Lidová škola umění Kroměříž, která se věnovala hudebně nadaným dětem. Její žáci se zabývali hrou na dechové hudební nástroje nebo klavír. V současné době škola rozšířila nabídku o hru na elektrické klávesy, housle, kytaru a akordeon. Velmi populární se stala hra na příčnou nebo zobcovou flétnu a trubku.

Ve školním roce 1988/1989 byla Základní devítiletá škola Chropyně rozdělena na dvě samostatné školy. Ve školní budově na ulici J. Fučíka č. p. 675 se nacházela 1. až 4. třída a na ulici Komenského č. p. 335 fungovala 1. až 9. třída. Obě školy umožňovaly povinnou školní docházku v prvním stupni, na který navázal druhý stupeň v budově školy na ulici Komenského č. p. 335. Ředitelkou Základní školy Komenského byla od roku 1972 Jaroslava Pospíšilová, ředitelkou Základní školy Fučíkova se stala v roce 1988 Jana Rašková. Obě školy získaly svůj pedagogický sbor, který zajišťoval vzdělávání žáků. Ve školním roce 1988/1989 měla Základní škola Fučíkova v 11 třídách 329 žáků a 12 učitelů. Na Základní škole Komenského bylo v 21 třídách 652 žáků a 29 učitelů. Celá základní škola měla sedm oddělení školní družiny (6 oddělení na ulici J. Fučíka, 1 oddělení na ulici Komenského). Zájmové kroužky pro žáky zůstaly v budově školy na ulici Komenského č. p. 335. Žáci se ve volném čase mohli věnovat kroužku myslivecko-brannému, sportovně-turistickému, turistickému, sportovní košíkové, dopravnímu, brannému, kroužku pohybové výchovy, šachovému, zdravotnickému, kroužku odbíjené, cvičení při hudbě, rybářskému, dějepiseckému, recitačnímu, literárnímu, pěveckému, matematickému, knihovnickému a kroužku výpočetní techniky. Škola otevřela také dyslektický kroužek, pomáhající dětem s poruchou čtení.⁹⁷

---

⁹⁶ Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1965–1991, s. 318.

⁹⁷ Tamtéž, s. 354–374.

7.3 Základní škola

Zaměříme-li se na události po roce 1989, je nutné uvést záznam ze školní kroniky, který zní: „Dne 17. listopadu 1989 při studentské vzpomínkové demonstraci došlo k brutálnímu zásahu pořádkových sil proti studentům. Tento masakr vyvolal velký odpor veřejnosti a ve svých důsledcích vedl k pádu totalitního režimu. Změna politického systému se odrazila i ve školství v našem okrese. Z odboru školství odešli k 1. únoru 1990 všichni inspektoři i vedoucí odboru. Byli odvoláni ze svých funkcí všichni ředitelé základních a mateřských škol. Na jejich místa byly vypsány konkursy. Na základě výsledků konkursního řízení byl ředitelem ZŠ Komenského, Chropyně ustanoven k 1. červnu 1990 pan Jiří Jung.“⁹⁸

Novou ředitelkou na škole v ulici J. Fučíka byla jmenována Romana Dufková. Funkci ředitele na škole v ulici Komenského vykonával Jiří Jung, kterého v roce 1991 nahradil Antonín Šebestík a později Aleš Pergl.⁹⁹

V roce 1990 se na základní škole začaly projevovat první snahy o zavedení alternativního školství. Mateřská škola na ulici Tyršova č. p. 570 přešla na Waldorfský typ a první stupeň základní školy na ulici J. Fučíka č. p. 675 na typ Obecná škola, ten navázal na nové výchovné formy a metody mateřské školy uplatňující prvky Waldorfské pedagogiky „Škola hrou“. Oba zmíněné typy byly založeny na úzké spolupráci pedagogického sboru, rodičů a žáků. Důraz byl kladen na žákovu píli a zájem o výuku. Učitelé se snažili žáky zaujmout a motivovat k dalšímu vzdělávání. Neúspěch žáka či nezvládnutí probraného učiva nebylo chápáno jako žákov selhání, tato skutečnost pouze signalizovala, že je nutné zvýšit a zkvalitnit spolupráci školy a rodiny.

Nové pojetí školy vyžadovalo zvýšení kvalifikace pedagogického sboru. Učitelé absolvovali semináře, dobrovolně se vzdělávali a stali se zaujatými svou prací, která jim umožnila nový pohled na proces výuky a otevřela nové možnosti i metody pro práci se žáky. Zvládnutí učiva hodnotili učitelé slovně a písemně. Znamky z nově pojaté výuky nezmizely. Učitelé učili žáky svobodnému projevu, diskusi i tomu, jak být dobrými občany svého města a státu. Předmětem diskusí mezi učitelem a žákem se staly učební a výchovné problémy, které umožnily navázání bližšího vztahu učitele a žáka, včetně individuální pedagogické pomoci. Učitelé u žáků vychovávali pocit zodpovědnosti sama za sebe, samostatnosti a vědomí toho, že se učí především pro sebe.¹⁰⁰

---

⁹⁸ Tamtéž, s. 384.

⁹⁹ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 101.

¹⁰⁰ Městský úřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni, 1987–1992*, s. 383.

Hlavním úkolem učitelů se po roce 1990 stala výchova a vzdělávání žáků. Odpadla politická školení, povinná činnost v organizacích a začleňování politiky do výuky. Nově se kladl důraz na jazykové znalosti a informatiku. Oproti tomu neúměrně vzrostly administrativní povinnosti učitelů. Žáci měli být schopni používat získané vědomosti a dovednosti v praxi, domluvit se jedním cizím jazykem, ovládat v uživatelské formě výpočetní techniku, získat tělesnou zdatnost a respektovat pravidla demokratické společnosti, i práva a povinnosti občana města a státu. Rozšířená výuka jazyků se na základní škole v ulici Komenského č. p. 335 udržela až do současnosti. Z důvodu opětovného spojení Základní školy Fučíkova a Základní školy Komenského pod jednoho ředitele byl v roce 1997 projekt Obecná škola zrušen.¹⁰¹

Vzdělávací a výchovné metody byly spojeny s ohledem na druhý stupeň, který vycházel z programu Základní škola. Vlastní právní subjektivitu získala Základní škola Chropyně již jako sjednocený celek v roce 2002, kdy byla zřízena v podobě příspěvkové organizace města. V návaznosti na tuto skutečnost město Chropyně zřídilo devítičlennou školskou radu, její povinností je schvalování všech důležitých personálních, ekonomických a stavebních změn ve škole, výroční zprávy nebo školního řádu.

V roce 2004 byl 24. září přijat školský zákon č. 561 o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, který specifikoval bezplatnost vzdělávání ve školách, jejichž zřizovatelem je stát, kraj, obec nebo svaz obcí. Zákon upravil zásady a cíle vzdělávání s ohledem na rovný a zodpovědný přístup, vzájemnou úctu, respekt, svobodné šíření poznatků s cílem rozvoje osobnosti člověka a rovného přístupu k mužům a ženám. Zákon se věnuje rámcovým vzdělávacím programům a školním vzdělávacím programům, vzdělávací soustavě škol a školských zařízení, administrativní činnosti a vzdělávání žáků.¹⁰²

V praxi to znamenalo, že se rodiče finančně nepodílejí na provozních a dalších nákladech školy, mezi něž řadíme elektřinu, vodu, topení, drobné opravy či rozsáhlé rekonstrukce. Do ostatních nákladů pak spadají platy pedagogických a nepedagogických pracovníků. Rodiče neplatí ani učebnice. Ty jsou žákům zapůjčeny bezplatně. Bezplatnost se však nevztahuje na pomůcky, které žáci během školního roku potřebují (pravítka, tužky, sešity, výkresy, barvy a psací potřeby). Ty zůstaly rodiči hrazeny v plném rozsahu.

---

¹⁰¹ Tamtéž, s. 101.

¹⁰² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

V roce 2004 byly do nabídky Základní školy Chropyně zařazeny zájmové a podpůrné kroužky dyslexie, logopedie, čtenářské kroužky, ruční práce, volejbal a pohybové hry. Škola svým žákům umožnila volbu povinně volitelných předmětů v podobě fyzikálních a přírodopisných praktik, technické činnosti, vedení domácnosti, anglické a německé konverzace nebo informatiky. Školu v roce 2004 navštěvovalo 25 žáků s integračním listem a několik dalších žáků zohledněných. Počet žáků 1. až 9. třídy byl 513.

V letech 2000 a 2005 uvolnilo město značné finanční prostředky pro stavební úpravy školních budov na ulici J. Fučíka a Komenského. Vedením základní školy byl roku 2009 nově pověřen Mgr. Milan Bajgar, který funkci ředitele zodpovědně vykonával až do července 2011, kdy požádal o uvolnění pro výkon veřejné funkce. Na základě konkurzního řízení získala Základní škola Chropyně nového ředitele, ten byl jmenován pro období od července 2011 do listopadu 2014. Po svém návratu dokázal ředitel Mgr. Milan Bajgar realizovat několik důležitých změn, především stabilizoval kvalifikovaný pedagogický sbor a navázal na stanovenou strategii dalšího směřování školy prostřednictvím vnitřní dokumentace a komunikace s pedagogickým sborem, zřizovatelem i rodiči.¹⁰³

Prioritou školy zůstala nadále motivace žáků k celoživotnímu vzdělávání a budování vztahu mezi vedením školy, učiteli, žáky a rodinou. Školská rada plní funkci poradního orgánu a ředitel školy s ní projednává veškeré zásadní dokumenty a opatření týkající se vzdělávání.

V roce 2015 Základní škola Chropyně hospodařila s dotací ze státního rozpočtu a provozním příspěvkem od zřizovatele. Dotace ze státního rozpočtu byla přijata a vyčerpána na mzdové a související náklady, ochranné pomůcky a další vzdělávání pedagogů. Provozní příspěvek od zřizovatele byl použit na materiály, energie, opravu a údržbu školních budov. Škola se zapojila do výzvy EU Peníze školám. Získané finanční prostředky umožnily zařízení počítačové učebny, vybavení učebny fyziky a nákup dalších učebních pomůcek. Škola se připojila k rozvojovému programu na bezplatnou výuku českého jazyka, která byla přizpůsobena zahraničním žákům a inkluzivnímu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.¹⁰⁴

Od roku 2018 vzrostl zájem zřizovatele o činnost základní školy. Město Chropyně se aktivně podílí na vzdělávacích a sportovních aktivitách školy. Velmi dobře byla navázaná spolupráce s Městskou knihovnou Chropyně a dalšími organizacemi města, které umožňují

---

¹⁰³ Mgr. Milan Bajgar vykonával v letech 2009 až 2014 funkci místostarosty města Chropyně.

¹⁰⁴ Česká školní inspekce. *Inspekční zpráva čj. ČŠIZ-275/15-Z* [online]. 2022 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/School/600118541>

žákům sportovní a vzdělávací aktivity. O výborné spolupráci školy a místní knihovny vypovídají každoroční statistiky, kde jsou uvedeny veškeré vzdělávací a kulturní programy, na kterých se obě organizace podílejí.

Rok 2020 již nebyl zcela příznivý, žáci základní školy přešli na online výuku a spolupráce s dalšími organizacemi se tak utlumila. V roce 2021 do online prostředí přešly některé organizace, které chtěly ve spolupráci se školou pokračovat i za nepříznivého vývoje epidemiologické situace. Koncem roku 2021 se spolupráce za přísných hygienických podmínek obnovila a pokračuje i v roce 2022.

8 Mateřská škola v Chropyni

Péči o děti a předškolnímu vzdělávání je věnována samostatná kapitola diplomové práce, ta popisuje změny v chropynském školství od roku 1899 do současnosti. V době největšího rozkvětu měla Chropyně čtyři samostatné mateřské školy, které pečovaly o děti obyvatel Chropyně a zaměstnanců n. p. Technoplast. Jednotlivé mateřské školy se v průběhu let slučovaly a zanikaly, důvodem byl snižující se počet dětí. V současné době pečuje o děti předškolního věku šest oddělení mateřské školy na ulici Tyršova č. p. 570.

8.1 Vývoj předškolního vzdělávání

Počátky předškolního vzdělávání v Chropyni jsou spojeny s datem 18. září 1899, kdy byla zřízena první mateřská škola v obecním domě. Mateřská škola se stala součástí obecné školy a její správou byl pověřen tehdejší ředitel Vilém Axman. Péči o děti zajistila Gabriela Křenková. Další záznam o mateřské škole pochází až z roku 1922, kdy byla mateřská škola přemístěna do budovy měšťanské školy a jejím správcem se stal ředitel měšťanské školy František Kaděra. Vedení obce ještě téhož roku přijalo novou učitelku Bohumilu Novákovou, ta měla v péči o chropynské děti pokračovat, připravit je k nástupu na obecnou školu a věnovat se jejich zapojení do kulturního života obce. Bohumila Nováková setrvala v mateřské škole do roku 1965 a za svou odbornou pedagogickou činnost se stala její ředitelkou.

Před druhou světovou válkou navštěvovalo mateřskou školu v průměru 70 dětí, které se pod vedením paní učitelky Bohumily Novákové zapojily do slavností pořádaných obcí. Program sestavila paní učitelka, rodiny dětí zajistily kroje a dekorace. Děti tančily, recitovaly, hrály divadlo a zpívaly. Mateřská škola byla v provozu od 1. září do 28. června a stravování dětí zajišťovali rodiče. Pod vedením jednoho učitele zůstala mateřská škola až do konce druhé světové války a jednou za 14 dní umožnila praktickou výuku žákyním 3. ročníku měšťanské školy v rámci předmětu výchova k rodičovství.¹⁰⁵

Druhá světová válka fungování mateřské školy v Chropyni neomezila. Se silícím vlivem nacismu na české školství se potýkala především obecná a měšťanská škola. Mateřská škola zaznamenala největší tlak ze strany německých úřadů až 19. února 1945, kdy musela opustit své prostory v budově měšťanské školy. Školy přerušily vyučování a jejich budovy

---

¹⁰⁵ SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008, s. 84–85.

byla zabráný pro vojenské účely. V prostoru mateřské školy byla zřízena ordinace vojenského lékaře. Důvodem se stala tyfová epidemie a blížící se fronta.¹⁰⁶

Poválečný stav školních budov neumožnil návrat žáků ani dětí z mateřské školy. Prostory byly znečištěné, zařízení a zbylé hračky zdemolované. V místnostech se povalovaly zbytky konzerv, krabice, špinavé hadry a sláma. Vyčištění a oprava školních budov proběhla brzy po ukončení války. Učitelka Bohumila Nováková s pomocí rodičů dokázala do týdne uspořádat prostory pro návrat předškolních dětí. Školy včetně mateřské školy zahájily provoz 15. května 1945.¹⁰⁷

V roce 1945 bylo do mateřské školy zapsáno 58 dětí. O rok později se mateřská škola přestěhovala do budovy obecné školy, která poskytla prostory pro vytvoření dvou oddělení. Celodenní provoz a stravování dětí zajišťovalo od roku 1950 nově vzniklé třetí oddělení. Mateřská škola v Chropyni v roce 1953 navázala úzkou spoluprací se Střední pedagogickou školou Kroměříž, jejímž absolventům umožnila pravidelné čtrnáctidenní praxe. V roce 1956 navštěvovalo mateřskou školu celkem 96 dětí, ty byly rozděleny do tří oddělení podle věku. Celodenní péči o děti zajistila dvě oddělení. Tato oddělení umožnila pravidelné stravování dětí v podobě tří jídel denně. Děti nezaměstnaných matek byly zařazeny do třetího oddělení s dopoledním provozem, které poskytovalo pouze svačiny. V mateřské škole působily čtyři učitelky, ředitelka, dvě kuchařky a školnice. Po dobu letních prázdnin zůstala v provozu dvě oddělení. Učitelky se účastnily pravidelného stranického školení zakončeného zkouškou, vedly děti v duchu Marxismu-Leninismu a dávaly si závazky.¹⁰⁸

Roku 1960 vzrostl počet dětí v mateřské škole na 125, což vyžadovalo otevření čtvrtého oddělení. Ve stejném roce narostl i počet žáků obecné a měšťanské školy, čímž byla mateřská škola přinucena uvolnit polovinu svých místností. Místní národní výbor rozhodl o umístění mateřské školy do prvního patra bývalého hostince na náměstí. Do zadaptovaných prostor, které zahrnovaly dvě místnosti, šatnu, jídelnu a sociální zařízení, bylo přesunuto třetí a čtvrté oddělení. Každé oddělení mělo jednu místnost, ta sloužila jako herna, učebna a odpočívárna. Nábytek bylo nutné několikrát denně přemísťovat, což bylo na úkor výchovné práce. Mateřská škola pečovala o děti ve všední dny od 6:30 do 17:30, v sobotu od 6:30 do 13:00.¹⁰⁹ Všechna čtyři oddělení již v roce 1960 přesáhla stanovenou normu počtu dětí a nemohla zajistit předškolní docházku danou zákonem č. 186 z 15. prosince 1960.¹¹⁰

---

¹⁰⁶ Městský úřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně, 1945–1950*, s. 8.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 31.

¹⁰⁸ Městský úřad Chropyně, *Obecní kronika, 1951–1958*, s. 161.

¹⁰⁹ Městský úřad Chropyně, *Kronika MNV obce Chropyně, 1959–1977*, s. 89.

¹¹⁰ Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání.

Narůstající počet dětí umožnil stavbu nové budovy mateřské školy na ulici Díly.¹¹¹ Stavba byla zahájena v roce 1964 a již 8. února 1965 se do nové budovy, ve které se nacházely čtyři učebny, kuchyně, jídelna, šatna a sociální zařízení, přestěhovaly čtyři oddělení mateřské školy. Páté oddělení zůstalo nadále v budově bývalého hostince na chropynském náměstí. Po přestěhování mateřské školy ukončila svou dlouholetou pedagogickou činnost odchodem do důchodu ředitelka Bohumila Šimberová, roz. Nováková. Ve funkci ji nahradila Jana Štedroňová a v roce 1966 Vlasta Janíčková.

S prudkým nárůstem dětí v 70. letech se mateřská škola nedokázala dlouhodobě potýkat. Obě doposud fungující budovy přestaly kapacitně dostačovat a bylo rozhodnuto o stavbě třetího objektu na ulici J. Fučíka. S potřebou zajištění péče o předškolní děti se potýkal také n. p. Technoplast, ten zadaptoval objekt staré svobodárny na ulici Leninova a zřídil zde závodní mateřskou školu a jesle.¹¹²

V roce 1979 měla Chropyně čtyři samostatně fungující mateřské školy, které zajišťovaly předškolní vzdělávání pro 362 dětí. Mateřskou školu Díly vedla ředitelka Vlasta Bajarová, roz. Janíčková. V budově se nacházela čtyři oddělení, kde vyučovalo osm učitelek 123 dětí. Mateřská škola měla šatnu, jídelnu, kuchyni, sociální zařízení, čtyři správní zaměstnance a čtyři kuchařky. Ředitelkou Mateřské školy nám. Svobody byla jmenována Zdena Nagyová a škola se nadále nacházela v prvním patře budovy bývalého hostince. Zachována zůstala dvě oddělení, ve kterých čtyři učitelky pečovaly o předškolní vzdělávání 59 dětí, šatna a sociální zařízení. Provoz školy se potýkal s hlukem, neboť v přízemí budovy bylo nově zřízeno veřejné stravovací zařízení. Obědy pro děti zabezpečovala jídelna Mateřské školy Díly. Dne 3. září 1979 zahájila provoz Mateřská škola Fučíkova a její ředitelkou se stala Ivana Michová. Ve škole pracovalo osm učitelů, čtyři kuchařky, dva správní zaměstnanci a dvě administrativní pracovnice. Mateřská škola zajišťovala péči o 120 dětí. Poslední školou se stala závodní mateřská škola a jesle n. p. Technoplast na ulici Leninova. Vedením Mateřské školy Leninova byla pověřena Vlasta Zicháčková. Ve škole pracovaly čtyři učitelky a dva správní zaměstnanci. Stravování 60 dětí zajišťovala kuchyně Mateřské školy Fučíkova.¹¹³

Mateřská škola Díly se roku 1986 stala závodní mateřskou školou n. p. Technoplast a o dva roky později otevřela v Chropyni první třídu pro mentálně postižené děti a děti s logopedickými vadami řeči. Tuto třídu v roce 1988 navštěvovalo celkem 10 dětí.

---

¹¹¹ Dnes ulice Tyršova č. p. 570.

¹¹² Dnes ulice Moravská č. p. 619.

¹¹³ Městský úřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni, 1978–1986*, s. 59–60.

Politické změny spojené s rokem 1989 znamenaly změnu ve vedení mateřských škol v Chropyni. Novými ředitelkami byly jmenovány Danuše Večerková (MŠ Tyršova), Magda Polčáková (MŠ nám. Svobody), Věra Kopačková (MŠ Fučíkova) a Františka Kalabusová (MŠ Moravská).¹¹⁴ Mateřskou školu na ulici J. Fučíka, Tyršova a Moravská finančně zajišťoval n. p. Technoplast. Město hradilo ze svého rozpočtu pouze učební pomůcky, knihy a pracovní oděvy. Ve správě města zůstala Mateřská škola nám. Svobody, kde došlo k provedení kompletní rekonstrukce interiéru, úpravy fasády a zahrady. Mateřská škola Moravská byla z důvodu nízkého počtu dětí na konci školního roku 1989/1990 zrušena. Děti byly převedeny do ostatních mateřských škol.¹¹⁵

Ve školním roce 1990/1991 zůstala zachována Mateřská škola Tyršova, Fučíkova a nám. Svobody. Do Mateřské školy Tyršova bylo zapsáno 73 dětí. Po nástupu nové ředitelky Danuše Večerkové došlo ke změně způsobu pedagogické práce s dětmi. Mateřská škola postupně přejímala prvky svobodných Waldorfských škol, jejichž hlavním úkolem byla výchova dítěte ke svobodě, tvořivosti a fantazii. Základem se stala úzká spolupráce a pravidelné setkávání učitelů a rodičů. Pod vedením učitelky Dagmar Šottnerové a Jarmily Fišerové zahájilo jedno oddělení mateřské školy hru v německém jazyce, prostřednictvím které si děti jazyk osvojily hravou formou. Podstatou waldorfského školství bylo rozvíjet u dětí lásky k přírodě, přírodnímu bohatství, lidovým tradicím a tvořivosti. Waldorfský typ uplatňovala mateřská škola v Chropyni jako první na Kroměřížsku. Mateřskou školu na ulici Tyršova financoval nadále chropynský závod Technoplast a.s.

Mateřská škola Fučíkova byla řešena moderním pojetím, formou čtyř vybavených samostatných místností s celkovou kapacitou 120 dětí. Na základě vyhlášky ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky č. 35 ze 17. prosince 1991 byl omezen počet žáků v jednotlivých třídách a celková kapacita školy nemohla být naplněna.¹¹⁶ O zdravý duševní a fyzický vývoj dětí pečovalo osm učitelek, dvě kuchařky, dvě uklízečky a jedna administrativní pracovnice. Ve školním roce 1991/1992 opustila místo ředitelky Mateřské školy Fučíkova Věra Kopačková a prozatímním řízením byla pověřena učitelka Helena Hradilová, ta se na základě konkurzního řízení 1. ledna 1992 stala novou ředitelkou. Rozdělení dětí do jednotlivých oddělení probíhalo podle tradičního schématu. Ukazatelem se stal věk přijatých dětí. Do prvního oddělení náležely děti ve věku tři až čtyř let, do druhého

---

¹¹⁴ V roce 1990 došlo k úpravě názvů ulic, tzn. MŠ Tyršova č. p. 570 dříve MŠ Díly, MŠ Moravská č. p. 619 dříve MŠ Leninova.

¹¹⁵ Městský úřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni, 1987–1992*, s. 171–172.

¹¹⁶ Vyhláška č. 35/1992 Sb., o mateřských školách.

oddělení děti čtyř až pěti let. Předškolním dětem byla vyhrazena dvě samostatná oddělení. Mateřskou školu Fučíkovu financoval rovněž podnik Technoplast a.s. Mateřská škola byla v provozu od 6:30 do 16:00 a později se přizpůsobila upravené pracovní době zaměstnanců Technoplastu a.s., kteří si své děti vyzvedávali již 15:30. Změna provozu umožnila využití obou učitelek v dopoledních hodinách, kdy mohly pracovat s plným počtem dětí.

Městský úřad v plném rozsahu financoval činnost Mateřské školy nám. Svobody, jejíž kapacita byla 58 dětí. Provoz mateřské školy byl od 6:30 do 16:00 a péči o děti se věnovala ředitelka, tři učitelky, jeden správní pracovník a pomocná kuchařka. Stravování dětí zajišťovala kuchyně Mateřské školy Tyršova. V mateřské škole se pracovalo tradičními formami, kdy volně navazujícími výchovnými složkami se prolínaly tělovýchovné momenty. Pro nápravu řeči mateřská škola přijala logopedického asistenta. Děti se aktivně zapojovaly do kulturního života města a připravovaly vystoupení k významným událostem.¹¹⁷

Ve školním roce 1992/1993 se začaly projevovat první velké problémy v předškolním vzdělávání. Snížil se počet dětí a provoz tří mateřských škol se stal neekonomickým. K 16. srpnu 1993 ukončila provoz Mateřská škola Fučíkova. Zachována zůstala Mateřská škola nám. Svobody a Mateřská škola Tyršova. Počet dětí klesal i nadále a v roce 2006 došlo k jejich definitivnímu sloučení do jedné mateřské školy na ulici Tyršova. V současné době má Mateřská škola Chropyně celkem šest oddělení, tři oddělení jsou určena předškolním dětem ve věku od pěti do sedmi let a tři oddělení věkově snižené, pro děti od dvou do pěti let.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Městský úřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni*, 1987–1992, s. 260–261.

¹¹⁸ Městský úřad Chropyně, *Kronika města Chropyně*, 1993–1995, s. 71.

9 Osobnosti chropyňského školství

Dějiny chropyňského školství jsou mapovány pomocí pramenů a dostupných publikací. Významnou roli sehráli pamětníci, kteří byli ochotni podělit se o své znalosti a životní zkušenosti. Prostřednictvím spolupráce s bývalými a současnými učiteli bylo možné práci dokončit. Devátá kapitola seznamuje se stručnými životy učitelů, kteří se zasloužili o rozvoj chropyňského školství a představovali vzor pro další generace. Po skončení pedagogické práce ve školním prostředí nemizí učitelé za světa, mnoho z nich se věnuje dětem a mládeži prostřednictvím zájmových kroužků a volnočasových organizací. Žijící pedagogové, jejichž životy jsou zde uvedeny i nadále výchovně působí na děti a mládež. Představují vzor, který neztratil zájem o školství, mládež a další působení ve spolkovém životě města Chropyně.

9.1 Karel Kopecký

Karel Kopecký byl učitelem a prvním nadučitelem na obecné škole v Chropyni. Narodil se roku 1830 v Zásnukách. Na chropyňskou jednotřídní školu přešel v roce 1859 z Holešova, kde působil jako učitel a varhaník. Věnoval se hudebně-pedagogické činnosti a založil první žakovskou kapelu v Chropyni. Významně se zasloužil o stavbu nové školní budovy na č. p. 40. Nová škola zahájila provoz 7. září 1874 a měla čtyři třídy. Nadučitelem byl jmenován bez konkurzu a funkci vykonával až do své smrti. Karel Kopecký zemřel 10. září 1892 ve věku 62 let. Na vlastní žádost byl pohřben na chropyňském hřbitově, aby zůstal nablízku svým žákům. Pohřeb se konal 13. září 1892.

9.2 Vilém Axman

Vilém Axman byl ředitelem obecné školy v Chropyni, varhaníkem a kapelníkem kapely v Ratajích. Narodil se 14. února 1850 v Šumvaldu u Uničova. Vystudoval učitelský ústav v Olomouci. Pedagogickou činnost vykonával ve Zdounkách a Ratajích, kde setrval dvacet let. Na obecnou školu do Chropyně nastoupil 25. února 1893 a byl jmenován nadučitelem. Vilém Axman se významně zasloužil o stavbu nové školní budovy v roce 1905. Výuka byla na nové škole č. p. 335 zahájena 1. září 1906. Nadučitel Vilém Axman sestavil nový pedagogický sbor a prosadil řadu změn, které pomohly žákům chropyňské školy získat kvalitnější vzdělání. Za svou práci byl v roce 1897 jmenován ředitelem obecné školy. Chropyňská škola se pod jeho vedením stala nejlepší školou v okrese Kroměříž. Na chodu

školy se podílel i po odchodu do penze v roce 1909. Vilém Axman zemřel 3. září 1939 ve věku 89 let.

9.3 František Popelka

František Popelka byl učitelem a zakladatelem Tělovýchovné jednoty Sokol v Chropyni. Narodil se 22. září 1865 v Pěččině. Vystudoval gymnázium v Olomouci. Zkoušku učitelství složil v Brně roku 1888. Na obecné škole v Chropyni působil od roku 1893. František Popelka se zapojil do spolkového života Chropyně. V roce 1894 dal podnět k založení Tělovýchovné jednoty Sokol, jejímž prvním náčelníkem byl Josef Pohla. Učitel František Popelka zemřel v roce 1967 ve věku 102 let.

9.4 František Coufalík

František Coufalík byl ředitelem obecné školy v Chropyni. Narodil se roku 1888 ve Vitčicích a pocházel z učitelství rodiny. Obecnou školu vychodil ve Dřínově. V Kroměříži vystudoval české státní gymnázium a v letech 1903 až 1907 učitelství ústav. Studia zakončil maturitní zkouškou. Působil na obecné škole v Ratajích a v únoru roku 1911 nastoupil na obecnou školu v Chropyni. Učil také na chropynské měšťanské škole a živnostenské pokračovací škole. Za první světové války vykonával službu rotmistra. Po válce se velice zasloužil o kulturní a hospodářský rozkvět obce. Podílel se na všech významných událostech. Byl členem Sokola, funkcionářem Sboru dobrovolných hasičů, členem spolku chropynských myslivců a vášnivým včelařem. František Coufalík měl rád přírodu a ve škole učil své žáky milovat rostliny i zvířata. Byl dobrý vlastenec, který se snažil pomoci své vlasti. Zapojil se do ilegální činnosti protifašistické organizace Sokola. V období druhé světové války se u Františka Coufalíka začalo projevovat těžké srdeční onemocnění, které mělo za následek rychlé tělesné chřadnutí. Přes velké zdravotní problémy dokázal František Coufalík stát v čele obecné školy po celou dobu druhé světové války a pomáhat lidem kolem sebe. Srdeční chorobě podlehl 12. července 1947. Pohřeb se konal v kostele sv. Jana v Kroměříži. Účastnili se ho učitelé a školní děti, bývalí žáci, Sokolové, dobrovolní hasiči a další chropynští občané. Žáci se se svým učitelem rozloučili prostými, ale dojemnými slovy a zazpívali mu nad hrobem smuteční píseň. Ředitel František Coufalík vykonal v oblasti výchovy a vzdělávání

mnoho pro chropyňské obyvatele a jejich děti. V čele školy stál v nelehkém období, přesto se snažil pomáhat lidem a své vlasti.

9.5 Svatoň Kerle

Svatoň Kerle vyučoval na střední škole a později základní devítileté škole. Mimo pedagogické činnosti vedl i místní knihovnu. Narodil se 25. října 1912 v Zašové u Valašského Meziříčí, kde vychodil obecnou školu. V roce 1923 nastoupil na měšťanskou školu v Levoči na Slovensku, kam se rodina přestěhovala. Učitelský ústav vystudoval v letech 1930 až 1934 ve Spišské Nové Vsi. Jako učitel působil Svatoň Kerle nejprve na Slovensku v Mestisku a později v Mezibrodí. Vojenskou službu vykonával v letech 1936 a 1938 v Mukačevě, Hnanicích a Bruntále. Po propuštění ze služeb slovenského státu působil na školách ve Svěpravicích, Kyjích, Dolních Počernicích a Kojetíně. Zkoušku učitelské způsobilosti složil 24. listopadu 1944 a 1. července 1945 byl jmenován odborným učitelem. Na národní a střeň školu do Chropyně nastoupil Svatoň Kerle v roce 1949 a setrval zde až do roku 1963, kdy na vlastní žádost odešel a začal vyučovat v Kyjích u Prahy, kde si zakoupil dům. Místní lidovou knihovnu v Chropyni převzala paní učitelka Jaroslava Pospíšilová.

9.6 Jaroslava Pospíšilová

Jaroslava Pospíšilová byla učitelkou a následně ředitelkou Základní devítileté školy Chropyně. Narodila se 18. dubna 1932 v Mysločovicích a vychodila zde obecnou školu. Po ukončení měšťanské školy v Tlumačově nastoupila na kroměřížské gymnázium, které zakončila maturitní zkouškou. Vystudovala Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obor dějepis, zeměpis a občanská nauka. Uvedený obor rozšiřovaly základy zemědělské výroby taktéž zakončené státní závěrečnou zkouškou. Pedagogickou činnost zahájila Jaroslava Pospíšilová nástupem na národní školu v Místřicích u Uherského Hradiště roku 1950. Zde vyučovala tři roky. Následně působila v Kudlově u Zlína a od roku 1955 na osmileté střední škole v Chropyni. V roce 1959 založila se svým manželem oddíl mladých turistů, který se stal součástí Tělovýchovné jednoty Jiskra Chropyně. Mladý turista organizoval pěší a putovní tábory, lyžařské zájezdy, zápočtové pochody a plně se věnoval chropyňským dětem. Po odchodu Svatoň Kerleho převzala paní učitelka Pospíšilová místní knihovnu, ta pod jejím vedením získala titul Vzorná knihovna Jihomoravského kraje. I nadále

se věnovala dětem a v roce 1970 založila mládežnický turistický oddíl Expedice 13-y a Expedice Albatros. Oba oddíly patřily k nejlepším v republice. Paní učitelka Pospíšilová vedla své žáky k lásce k přírodě, pohybu a turistice. Sama roku 1970 získala ocenění Mistr turistiky. V roce 1971 byla jmenována ředitelkou Základní devítileté školy Chropyně. Za svou odbornou pedagogickou činnost dostala v roce 1997 Veřejné uznání II. stupně. V současné době je paní Jaroslava Pospíšilová stále velmi aktivní, věnuje se turistice, zahrádkářství, je členkou Klubu českých turistů, statutárním zástupcem Českého zahrádkářského svazu, podílí se na organizaci vánočních a velikonočních výstav a vede spolek Zručné babičky, kde se stala učitelkou paličkování. Za obdivuhodnou celoživotní práci převzala paní Jaroslava Pospíšilová 10. dubna 2017 v uherskobrodském muzeu J. A. Komenského ocenění za mimořádný přínos v oblasti školství a práce s mládeží. Jaroslava Pospíšilová patří mezi hlavní organizátory pochodu Za králem Ječmínkem a pochodu Podzimním lesem. Obě uvedené akce jsou určeny chropyňským dětem a řadí se mezi nejoblíbenější aktivity pro děti a rodiče.

9.7 Alena Iránková

Alena Iránková byla učitelkou Základní devítileté školy Chropyně, členkou pěveckého hanáckého folklorního souboru Klás Kraslice a dospělého Hanáckého souboru Ječmínek. V současné době se věnuje místnímu pěveckému souboru Chropyňské babky. Narodila se do učitelké rodiny 6. října 1938 v Soběsukách. Lásku k hudbě, divadlu a historii zdědila po své mamince, ta byla vzornou učitelkou, vedla ženský pěvecký sbor a vyučovala na housle. Maminka paní Iránkové se stala duší celé vesnice a na náslechy k ní jezdili studenti Pedagogické školy Kroměříž. Alena Iránková složila maturitní zkoušku v roce 1957 a nastoupila jako vychovatelka do dětského domova. Práci učitelky se začala věnovat v roce 1959 na základní škole ve Francově Lhotě, kde vyučovala 7. až 9. třídu českému jazyku a dějepisu. S dětmi se dále zaměřila na nácvik divadelních představení a recitaci. Po dvou letech se vrátila na Kroměřížsko a začala vyučovat na základní škole v Morkovicích. V roce 1986 nastoupila na chropyňskou základní devítiletou školu, kde setrvala až do důchodu. Vyučovala 2. až 4. třídu a pokračovala v kulturní činnosti vedením recitačních a divadelních kroužků. S manželem Milanem Iránkem, který byl zakladatelem a houslistou hanáckého folklorního souboru Klas Kraslice, jezdila na úspěšné zahraniční zájezdy a sama byla členkou jeho pěveckého souboru. V Chropyni vedla s manželem dospělý Hanácký soubor Ječmínek, který dnes již bohužel neexistuje. Hanácký soubor Ječmínek zůstal zachován pouze v dětské

podobě. Paní učitelka Alena Iránková se věnuje kulturnímu životu v Chropyni i dnes a je členkou místního pěveckého souboru Chropynské babky.

9.8 Helena Sadyková

Helena Sadyková byla učitelkou Základní devítileté školy Chropyně, kastelánkou chropynského zámku, kronikářkou města Chropyně a spoluautorkou publikace *Historie a současnost města Chropyně*. V současné době se paní Sadyková věnuje literární činnosti, jejímž výsledkem bude publikace popisující její pedagogickou činnost na cestách po světě. Helena Sadyková se narodila 30. července 1940 v Měříně, kde následně vychodila národní a střední školu. V roce 1958 absolvovala Pedagogickou školu pro učitele národních škol v Jihlavě. První umístěnku dostala paní učitelka Sadyková do družiny mládeže ve Stonařově. Později zastupovala nemocného řídícího učitele v jednotřídce na malé vesnici nad Stonařovem. V následujících letech působila na dvoutřídce v Mrákotíně, kde vyučovala 3. až 5. třídu. Po svatbě se přestěhovala do Telče a nastoupila jako učitelka dějepisu a tělesné výchovy na zdejší jedenáctiletku. V průběhu své pedagogické činnosti dálkově studovala Pedagogický institut v Jihlavě a ve studiu pokračovala na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. V roce 1968 odešla z Telče na jednotřídku do Kostelní Myslové, kde vyučovala deset let. Následně učila na dvojtřídce v Černé u Měřína a v roce 1978 převzala výuku na prvním stupni základní školy v Chropyni. Paní učitelka Sadyková se věnovala práci s dětmi v dramatickém kroužku a organizovala zábavné projekty pro žáky.

Projekt Nechceme se nudit byl vytvořen ve spolupráci s pionýrskou organizací. Jednalo se o půlroční projekt, během kterého žáci ve třídách plnili úkoly ze školních předmětů, hledali správná řešení, dělali vlastní pokusy a zábavnou formou získávali nové znalosti. Zakončení projektu proběhlo soutěžemi pro nejúspěšnější třídu. V soutěžích byla využita i dramatizace, prostřednictvím které si žáci vyzkoušeli například roli Bivoje nesoucího kance (vycpaného medvěda ze školního kabinetu) Krokovi a jeho dcerám. Projekty měly své sponzory. V případě projektu Nechceme se nudit se jednalo o letiště v Holešově, které umožnilo výhercům proletět se v letadle.

Helena Sadyková zakončila pedagogickou činnost v roce 1997 a stala se kastelánkou na chropynském zámku. V roce 2005 zahájila práci na publikaci *Historie a současnost města Chropyně*. Publikace vyšla knižně v roce 2008 a jedná se o jediné ucelené dílo popisující historii města Chropyně. V posledních letech byla zahájena práce na rozšíření této publikace.

9.9 Jarmila Opravilová

Jarmila Opravilová vyučovala na základní devítileté škole a později základní škole v Chropyni v letech 1966 až 2004. V době své pedagogické činnosti se věnovala práci s dětmi a mládeží v recitačním kroužku, ten se pod jejím vedením stal oblíbenou mimoškolní aktivitou. Jarmila Opravilová se narodila do učitelské rodiny 29. září 1944. Tatínek byl učitelem matematiky a později zástupcem ředitele Základní devítileté školy Chropyně, maminka vyučovala český jazyk, dějepis a zeměpis. Povinnou školní docházku zahájila Jarmila Opravilová na obecné škole v Polici u Jemnice a zakončila ji na osmileté střední škole v Chropyni, kam se rodina přestěhovala. Vystudovala Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity v Brně, obor český a ruský jazyk, a nastoupila na základní devítiletou školu do Chropyně, kde vyučovala český jazyk, ruštinu, krátce i výtvarnou výchovu. V roce 1990 si paní učitelka Opravilová udělala rekvalifikační kurz německého jazyka a vyučované předměty rozšířila o němčinu a občanskou výchovu.

Podílela se na kulturním životě obce. V prvních letech existence chropyněského Zpravodaje byla jeho korektorkou. Žákům se paní učitelka Opravilová ráda věnovala i mimo školní lavice. Po dobu své pedagogické činnosti vedla recitační kroužek zabývající se přípravou recitačních pásem k významným událostem. Kroužek byl mezi žáky velmi populární. Soubor se pravidelně umisťoval na prvním místě v okresním kole recitační soutěže Svátek poezie. V roce 1983 postoupil chropyněský recitační soubor do státního kola recitační soutěže Puškinův památník „Rossiana“ v Praze. Ocenění se žákům dostalo při návštěvě básníka Jiřího Žáčka v roce 1986. Recitační kroužek nacvičil pásmo z jeho básní, které autorovi představil ve víceúčelovém sále chropyněského zámku. Jiřího Žáčka práce recitačního kroužku velice potěšila. Po odchodu do důchodu se paní učitelka Opravilová nadále věnovala dětem a mládeži, připravovala žáky na přijímací zkoušky na SŠ. Píše pohádky a povídky a vkládá je na literární internetový server.

10 Druhy škol a vedení škol ve sledovaném období

Vývoj chropynského školství je možné rozdělit do několika etap, ty představují jednotlivé kapitoly diplomové práce. V návaznosti na politickou, ekonomickou, kulturní a sociální situaci měnilo školství svoji strukturu, vždy však zůstala zachována role učitele a žáka. Poslední kapitola teoretické části diplomové práce poskytuje přehledné uspořádání historického vývoje školství v Chropyni. Záznamy jsou opatřeny letopočtem doplněným o název školy a zahrnujícím soupis vedení školy v daném historickém období. Použité údaje byly získány z kronik města, poskytnutých městským úřadem a školních kronik, které náleží do majetku Základní školy Chropyně a jejichž část je uložena ve Státním okresním archívu Kroměříž.

1561–1615 Vyšší škola latinská Jednoty bratrské

bratr Šťastný (†1566)

bratr Matěj Skalický (†1568)

bratr Mikuláš Kojetínský (†1585)

bratr Jan Joachim (†1586)

bratr Jan Jotán (†1592)

bratr Eliáš Jeřábek (†1594)

bratr Jan Hájek (†1611)

1615–1773 Katolická škola Tovaryšstva Ježíšova

páter Vojtěch Chanovský

páter Theofil Christek

páter Martin Ignác Sarkander

páter Matěj Climasius

1774–1869 Triviální škola

nadučitel Jan Dostál (ve funkci 1770–1788)

nadučitel Jan Smrček (ve funkci 1788–1807)

nadručitel Josef Navrátil (ve funkci 1807–1859)

nadučitel Karel Kopecký (ve funkci 1859–1869)

1869–1948 Obecná škola

ředitel Karel Kopecký (ve funkci 1869–1875)

ředitel Adolf Křenek (ve funkci 1875–1888)

ředitel František Popelka (ve funkci 1888–1892)

ředitel Jan Hrubý (ve funkci 1892–1893)

ředitel Vilém Axman (ve funkci 1893–1910)

ředitel František Adámek (ve funkci 1910–1922)

ředitel Karel Pospíchal (ve funkci 1922–1924)

ředitel František Hrab (ve funkci 1924–1928)

ředitel František Coufalík (ve funkci 1928–1930)

ředitel Jan Svoboda (ve funkci 1930–1931)

ředitel Bohumil Vlček (ve funkci 1931–1938)

ředitel František Coufalík (ve funkci 1938–1947)

ředitel Rudolf Olšanský (ve funkci 1947–1948)

1912–1914 a 1918–1940 Živnostenská pokračovací škola

záznamy se nedochovaly

1919–1948 Měšťanská škola

ředitel František Kaděra (ve funkci 1919–1928)

ředitel Antonín Flodr (ve funkci 1928–1928)

ředitel Otmar Zeman (ve funkci 1928–1931)

ředitel Andělín Odstrčil (ve funkci 1931–1939)

ředitel Antonín Neoral (ve funkci 1939–1941)

ředitel Bohuslav Šustek (ve funkci 1941–1948)

1948–1953 Národní škola a střední škola

Národní škola: ředitel Rudolf Olšanský (ve funkci 1948–1953)

Střední škola: ředitel Bohuslav Šustek (ve funkci 1948–1953)

1953–1960 Osmiletá střední škola

ředitel Vojtěch Mojžíš (ve funkci 1953–1955)

ředitel Josef Tetera (ve funkci 1955–1960)

1960–1991 Základní devítiletá škola

ředitel Josef Tetera (ve funkci 1960–1969)

ředitel Oldřich Páter (ve funkci 1969–1972)

ředitelka Jaroslava Pospíšilová (ve funkci 1972–1988)

rozdělení škol na ZŠ Fučíkova a ZŠ Komenského

ZŠ Fučíkova: ředitelka Jana Rašková (ve funkci 1988–1990), ředitelka Romana Dufková (ve funkci 1990–1997)

ZŠ Komenského: ředitel Libor Vašák (ve funkci 1988–1990), ředitel Jiří Jung (ve funkci 1990–1991), ředitel Antonín Šebestík (ve funkci 1991–1992), ředitel Aleš Pergl (ve funkci 1992–1997)

1991–současnost Základní škola Chropyně

ředitel Rostislav Vejdovský (ve funkci 1997–2000)

ředitelka Danuše Zapletalová (ve funkci 2000–2009)

ředitel Milan Bajgar (ve funkci 2009–2011 a 2014–současnost)

PRAKTICKÁ ČÁST

11 Praktické využití diplomové práce ve výuce

Důvodem pro vznik diplomové práce se stala možnost jejího praktického využití ve školní výuce. Provedený výzkum zaměřený na vývoj chropynského školství umožnil vytvoření podkladů a návrhu aktivity pro výuku žáků 6. ročníku základní školy v předmětu výchova k občanství. Uvedené podklady vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vzdělávací oblast Člověk a společnost, jejímž cílem je formování dovedností a postojů důležitých pro aktivní využívání poznatků a zapojení žáků do života v demokratické společnosti. V uvedené vzdělávací oblasti dochází k propojení výchovy k občanství a dějepisu, proto jsou vytvořené podklady vhodné pro využití v obou předmětech.

1. Vyučovací hodina

Škola: Základní škola Chropyně

Třída: 6

Časová dotace: 45 min.

Téma hodiny: Město Chropyně, jeho historie a významné osobnosti

Vzdělávací cíle: Žák dokáže vyjmenovat kulturní památky města a vysvětlit k jakým událostem či osobnostem se váží. Žák je veden ke zodpovědné znalosti historie města a k péči o jeho kulturní dědictví.

Důležité pojmy: kulturní památka, kulturní dědictví, významné osobnosti

Formy: hromadná výuka, vyučovací hodina, školní třída

Metody: slovní (monologické, dialogické, práce s textem), názorně-demonstrační (práce s obrázky), aktivizující (diskuse)

Pomůcky: tabule, fixa, pracovní list, publikace *Historie a současnost města Chropyně*, pastelky

Příprava hodiny:

Čas

Aktivita

0–3 min.

Pozdrav a zápis do třídní knihy (kontrola absence).

3–10 min.

ÚVODNÍ ČÁST

Seznámení žáků s tématem *Město Chropyně, jeho historie a významné osobnosti* a vzdělávacím cílem. Napsání tématu na tabuli.

Motivace žáků: Vyučující se zeptá žáků, které kulturní památky ve svém městě znají. Odpovědi žáků zapisuje na tabuli, čímž vznikne podnět k diskusi. Vyučující se žáky diskutuje o stavu památek uvedených na tabuli, společně je dobově zařazují a vysvětlují jejich význam. Žáci vyjadřují vlastní názory a zkušenosti s památkami svého města. Vyučující diskusi usměrňuje.

Žáci si během diskuse uvědomují důležitost památek, neboť vypovídají o naší minulosti.

10–35 min. Hlavní část

Vyučující rozdá žákům pracovní list a vysvětlí postup práce.

Úkol č. 1 (pracovní list otázky č. 1 až 5)

Vyučující v průběhu výkladu o historii města Chropyně odpovídá na otázky uvedené v pracovním listu. Žáci musí odpovědi ve výkladu najít a správně doplnit k jednotlivým otázkám.

Společná kontrola správných odpovědí a diskuse nad hotovými otázkami.

Žáci diskutují o správných odpovědích a doplňují nepřesnosti.

Úkol č. 2 (pracovní list otázky č. 6 a 7)

Žáci si samostatně vyhledají v publikaci *Historie a současnost města Chropyně* odpověď na otázku č. 6, která se týká významných osobností města a samostatně se zamyslí nad otázkou č. 7.

Kontrola vyplněné otázky č. 6 a diskuse nad otázkou č. 7.

35–45 min. Závěr

Vyučující zhodnotí práci žáků a žáci zhodnotí průběh hodiny. Představení tématu příští hodiny *Exkurze po památkách města – dobrodružství v terénu*. Vyučující žákům vysvětlí, co je čeká a motivuje je dobrodružstvím, které práce v terénu přináší. Rozloučení.

PRACOVNÍ LIST

MĚSTO CHROPYNĚ, JEHO HISTORIE A VÝZNAMNÉ OSOBNOSTI

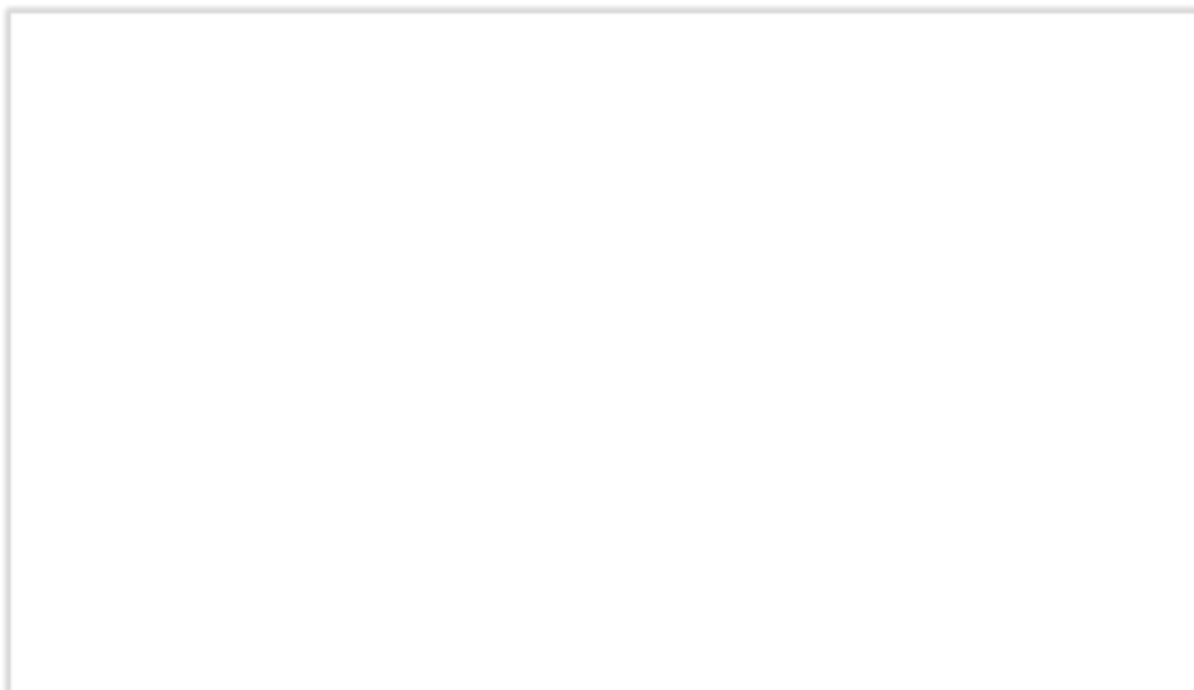
Úkol č. 1

Zakroužkujte chybějící slovo. Pozor, musí být správné.

V dávných časech špatný _____, ze zámku tam kraloval. králík, král, princ
Samá sláva, samý _____, peněz neměl nikdy dost. kos, nos, host
Říkala mu jeho paní, co lid platí ze svých _____. saní, daní, peněz
Jen robota a pak _____, měl bys něco udělat. hlad, blahobyt, spát
Rozzlobil se na ni král, _____ k zámku přivolal. draka, kata, zloděje
Královna se zalekla a ze zámku _____. vyběhla, závodila, utekla
V ječmeni se se skryla tiše, s _____ králem ve svém břiše. malým, velkým, středním
Se svítáním zakrátko, _____ děťátko. porodila, objevila, uviděla
A lidé se radovali, _____ mu jméno dali. Pšenička, Ječmínek, Žito
Měl výčitky starý král, ženu, _____ zavolal. dceru, šaška, syna
Nebyli však k nalezení, nikde, nikde v _____ zemi. kousku, celé, Chropyni
Král prohledal celý svět, _____ je však zpět. dovedl, nepřivedl, zabloudil
Zemřel _____ sám a stár, Ječmínka se nedočkal. smutný, veselý, zelený
Moudrý král náš Ječmínek, je naděje _____. světýlko, tma, plamínek
Až nám bude nejhůře, zjeví se a _____. půjde domů, pomůže

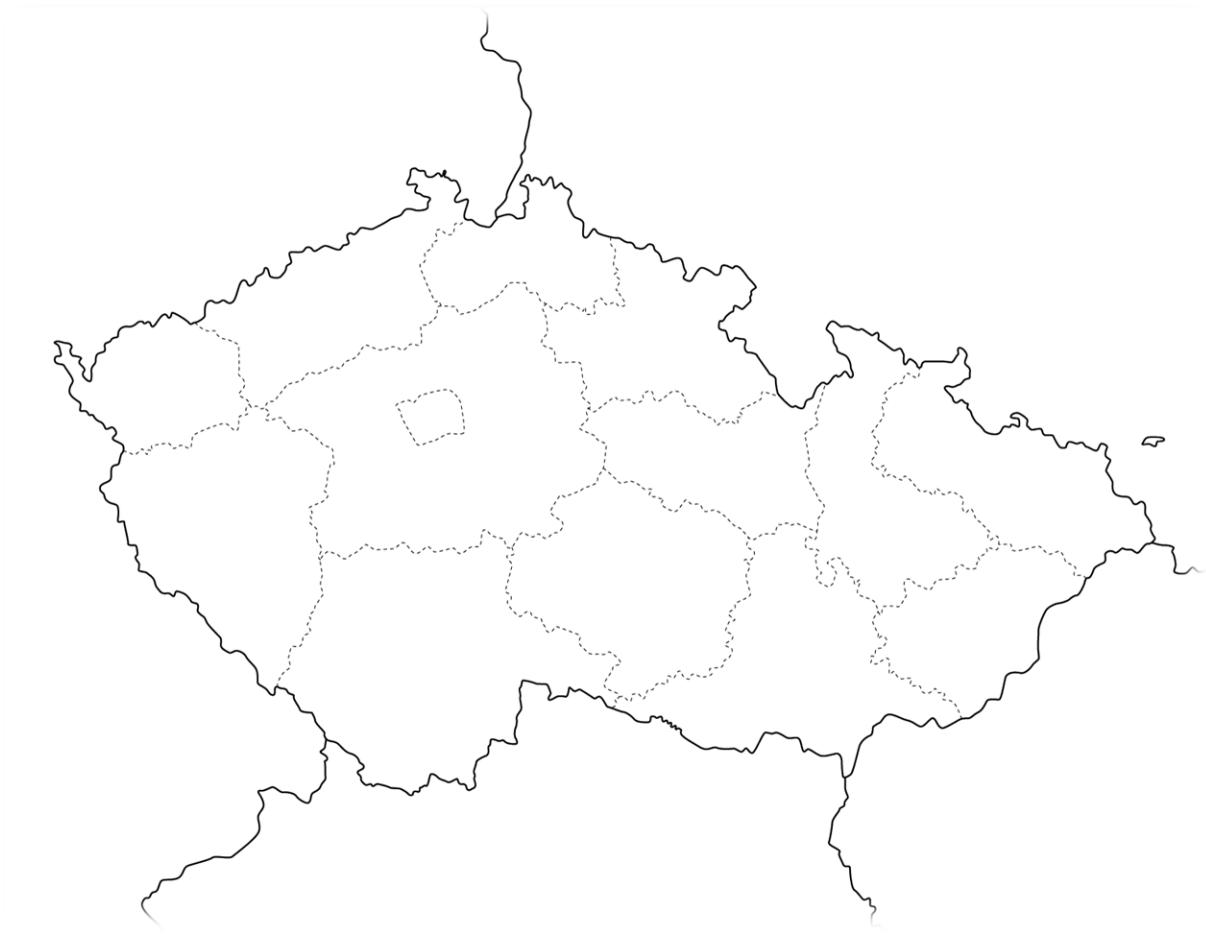
Úkol č. 2

Namalujte obrázek/ilustraci k pověsti O králi Ječmínkovi.

Úkol č. 3

Označte místo na mapě, kde leží město Chropyně.

Úkol č. 4

Napište rok první písemné zmínky o Chropyni.

Úkol č. 5

Zakroužkujte rod, který Chropyni nikdy nevlastnil a napište celé jméno jednoho majitele chropynského panství.

Ludanicové

Haugvicové

Rožmberkové

Ditrichštejnové

Celé jméno majitele Chropyně: _____

Úkol č. 6

Vyhledejte v publikaci *Historie a současnost města Chropyně* jména a tři informace o osobnostech na obrázcích.

Úkol č. 7

Práce s obrázkem. Odpovězte na otázky.

Pedagog diskutuje se žáky. Ptejte se, hádejte a nebojte se říci svůj názor.

Co je na obrázku?

Jaké předměty/osoby vidíte na obrázku?

Kterou část obrázku považujete za nejdůležitější?

Co se na obrázku odehrává?

Co pociťujete při pohledu na obrázek? Jaké nálady ve vás vyvolává?

Zdroje

Fotografie z archivu autora práce

Fotografie z archivu Jaroslavy Pospíšilové

SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008. 252 s. ISBN 978-80-254-2083-6.

Slepé mapy. *Slepé mapy* [online]. 2021 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.slepamapa.cz/slepa-mapa-cr-kraje.html>

2. Exkurze po památkách města

Škola: Základní škola Chropyně

Třída: 6

Časová dotace: 120 min.

Téma: Exkurze po památkách – dobrodružství v terénu

Vzdělávací cíle: Žák dokáže vyhledat místa uvedená v pracovním listu, porovnat je s příloženými fotografiemi, pozitivně či negativně zhodnotit jejich změnu a navrhnout řešení.

Důležité pojmy: kulturní památky, přírodní památky, památková péče, architektura

Formy: hromadná výuka, dvě hodiny (120 min.), mimotřídní (exkurzní vyučování)

Metody: slovní (monologické, dialogické, práce s textem), názorně-demonstrační (práce s obrázky), aktivizující (diskuse, řešení problémů)

Pomůcky: pracovní list, psací podložky, psací potřeby, pastelky

Poznámka: Práci v terénu je důležité dobře naplánovat. Vyučující musí brát v potaz věk žáků, znalosti a tělesnou zdatnost. Místa, uvedená v pracovním listu, vyučující volí s ohledem na časové možnosti třídy, aktuální situaci, dostupnost a bezpečnost. Prohlídku zámku je možné domluvit a přizpůsobit probírané látce.

Příprava exkurze:

Čas

Aktivita

0–3 min.

Pozdrav a zápis do třídní knihy (kontrola absence).

3–15 min.

ÚVODNÍ ČÁST

Seznámení žáků s tématem *Exkurze po památkách města* a vzdělávacím cílem.

Motivace žáků: Vyučující položí žákům otázku, jak dobře se vyznají ve svém městě a upozorní je, že jejich odpověď bude zanedlouho ověřena v terénu. Vyučující rozdá žákům připravené podložky s pracovními listy, psací potřeby a pastelky.

Odchod ze školy a přesun do areálu chropynského zámku, kde je pro žáky domluvena krátká prohlídka. Ta umožní zopakování probíraného učiva a nahlédnutí do historie města, zámku a školy.

15–110 min. Hlavní část

Úkol č. 1 (pracovní list otázky č. 1, 2, 3 a 4)

Žáci s vyučujícím absolvují prohlídku chropyňského zámku a postupně vyplní otázky č. 1, 2, 3 a 4 v pracovním listu. Společná kontrola správných odpovědí a diskuse nad hotovými otázkami s průvodcem. Žáci diskutují o správných odpovědích a doplňují nepřesnosti. (40 min.)

Úkol č. 2 (pracovní list otázky č. 5, 6, a 7)

Vyučující rozdělí žáky do skupin po 5 (podle počtu žáků). Každá skupina dostane zadanou fotografii místa, které ve městě vyhledá a odpoví na otázky č. 5, 6 a 7 v pracovním listu. Po splnění úkolu nebo uplynutí časového omezení se skupiny vrátí před zámek. (25 min.)

Úkol č. 3

Žáci ve skupině prezentují splněné úkoly spolužákům a učiteli. Diskuse. Žáci vyjadřují vlastní názory a navrhují další řešení.

Procházka městem s výkladem vyučujícího, průběžné kladení otázek a návrat zpátky do školy. (30 min)

110–120 min. Závěr

Vyučující zhodnotí práci žáků a žáci zhodnotí průběh exkurze.

Představení tématu příští hodiny *Práce s pamětníkem*. Vyučující žákům vysvětlí náplň hodiny a zadá domácí úkol, který spočívá v získání jedné vzpomínky pamětníka (např. babičky, dědečka) na školu. Žáci si mohou přinést pomocné materiály v podobě obrázků, fotografií a textů. Rozloučení.

PRACOVNÍ LIST

EXKURZE PO PAMÁTKÁCH – DOBRODRUŽSTVÍ V TERÉNU

Úkol č. 1

Doplňte chybějící slova a odpovězte na otázky.

Škola

Chropyně poskytovala možnost vzdělávání již v době po _____. První školská zařízení vznikla v _____ století a byla spojena s příchodem _____ a následně členů řádu _____.

Vysvětlete rčení „Chodit do Chropyně na móresy“?

Jak se chová člověk, který je poslán „do Chropyně na móresy“?

Kde se nacházela triviální škola?

Co znamenalo trivium?

Napište jméno ředitele, který se v roce 1905 nejvíce zasloužil o stavbu nové budovy obecné školy v Chropyni.

Napište rok, kdy byla zřízena v Chropyni měšťanská škola.

Úkol č. 2

Pojmenujte budovy na obrázcích a napište jména chropyňských ulic, kde nacházejí.

Úkol č. 3

Doplňte křížovku.

1. Řeka protékající Chropyní
2. Chropyně měla v minulosti 14
3. Budova stojící naproti zámku
4. Kdo řídí naše město
5. Instituce poskytující vzdělání

1.														
2.														
3.														
4.														
5.														

Tajenka:

Úkol č. 4

Zakroužkujte barvy, které má město Chropyně ve svém znaku. Znak vybarvěte.

modrá

zelená

červená

žlutá

černá

růžová

hnědá

Úkol č. 5

Utvořte skupiny po 5 a najděte místo z obrázku.

Pedagog přidělí každé skupině pouze jedno místo z nabídky.

viz. materiály pro pedagoga č. 1

Úkol č. 6

Porovnejte obrázek se skutečností a vypište pozitivní či negativní změny.

Úkol č. 7

Je podle vás možné stav místa zlepšit? Jak? Navrhněte způsob.

Materiály pro pedagoga č. 1

Rozstříhnete a místa rozdělíte mezi jednotlivé skupiny žáků.

Zde odstříhnete - - - - -

Zde odstříhnete - - - - -

Materiály pro pedagoga č. 2

Prostor pro poznámky a jména žáků, kterým bylo místo přiděleno. Současný stav místa a jeho adresa.

Stará škola (dříve obecná škola), Komenského 40, Chropyně

Základní škola Chropyně (dříve měšťanská škola), Komenského 335, Chropyně

Lázně Chropyně, mezi ulicemi Haltýře a U Hejtmana, Chropyně

Zámek Chropyně, nám. Svobody 30, Chropyně

Chropyňská strojírna (dříve cukrovar), Komenského 75, Chropyně

Zdroje

Fotografie z archivu autora práce

Fotografie z archivu Jaroslavy Pospíšilové

Město Chropyně. *Zajímavosti o městě Chropyně* [online]. 2021 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://www.muchropyne.cz/mesto-a-volny-cas>

PJsoft. *Chropyňská strojírna* [online]. 2022 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=17.3702412&y=49.3575515&z=17&source=firm&id=266155&ds=1>

SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008. 252 s. ISBN 978-80-254-2083-6.

StaraChropyne. *www.StaraChropyne.cz – pohlednice ze staré Chropyně* [online]. 2013 cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://www.starachropyne.cz/tablo.php>

3. Práce s pamětníkem

Škola: Základní škola Chropyně

Třída: 6

Časová dotace: 45 min.

Téma: Práce s pamětníkem

Vzdělávací cíle: Žák dokáže porovnat vyprávění pamětníka se svými znalostmi, sepsat krátkou vzpomínku pamětníka na školu a časově ji zařadit. Žák je nakloněn myšlence, že je dobré pracovat s ústně předávanou historií v podobě vzpomínek.

Důležité pojmy: pamětník, minulost, orální historie

Formy: hromadná výuka, vyučovací hodina, školní třída

Metody: slovní (monologické, dialogické, práce s textem), názorně-demonstrační (práce s obrázky), praktické (grafická a výtvarná činnost), aktivizující (diskuse)

Pomůcky: tabule, fixa, tvrdý papír A4, pastelky, psací potřeby, nůžky, lepidlo, splněný domácí úkol

Poznámka: Pokud žák domácí úkol nesplnil, bude pracovat s vlastní fantazií a příběh si vymyslí.

Příprava hodiny:

Čas

Aktivita

0–3 min.

Pozdrav a zápis do třídní knihy (kontrola absence).

3–15 min.

ÚVODNÍ ČÁST

Seznámení žáků s tématem *Práce s pamětníkem* a vzdělávacím cílem. Napsání tématu na tabuli.

Motivace žáků: Žáci dostali za domácí úkol získat jednu vzpomínku pamětníka na školní docházku. Se splněným úkolem budou dále pracovat. Vyučující diskutuje se žáky o tom, zda bylo získání vzpomínky obtížné, jak probíhal rozhovor s pamětníkem, co zajímavého se dozvěděli.

Žáci si během diskuse uvědomí, že práce s pamětníkem může být často příjemná a zábavná. Mnoho žáků se dozví nové informace o životě své rodiny a školních letech svých blízkých. Někteří žáci se mohou pochlubit např. starými fotografiemi, vysvědčeními, diplomy a žakovskými knížkami (dáme jim prostor).

15–35 min.   HLAVNÍ ČÁST

Úkol č. 1

Žáci napíší vzpomínku svého pamětníka na připravený papír A4. Vzpomínku dobově zařadí a doplní obrázky, kresbami, fotografiemi či textem. Žáci diskutují o tématu s vyučujícím a mezi sebou. Vyučující usměrňuje diskusi a pomáhá žákům propojit znalosti získané v minulých hodinách se vzpomínkami.

Žáci své práce postupně prezentují třídě a třída doplňuje další události, které se v době vzpomínky odehrály v Chropyni či ve světě.

35–45 min.   ZÁVĚR

Vyučující zhodnotí práci žáků a žáci zhodnotí průběh hodiny. Vyučující žákům poděkuje za splnění úkolu a rozloučí se.

Závěr

Diplomová práce si kladla za cíl zmapovat vývoj školství v Chropyni od 16. století do současnosti a zpřístupnit získané poznatky žákům základní školy. Předpoklad, že chropyšské školství prošlo dlouhým a složitým vývojem závislým na dobové situaci i snaze obyvatel své školství zachovat a rozvíjet potvrdilo deset kapitol teoretické části diplomové práce. Legislativní změny ve školství umožnily pochopení dobového kontextu a zachování kritického přístupu k pramenům v podobě kronik města, školy a vzpomínek pamětníků. Právě vzpomínky pamětníků rozšířily poznatky o vývoji chropyšského školství nahlédnutím do práce a povinností pedagoga s ohledem na dobu, ve které byla jeho pedagogická činnost vykonávána. Záznam vzpomínek proběhl písemnou formou se souhlasem pamětníka.

Teoretická část diplomové práce se věnovala geografické poloze města, jeho historii, významným rodákům a pověsti O králi Ječmínkovi. Zásadním se stalo zmapování vývoje chropyšského školství od zřízení první školy Jednoty bratrské v roce 1561 po současnou Základní školu Chropyně. Politická, ekonomická, kulturní a sociální situace formovala chropyšské školství, ve kterém sehráli důležitou úlohu učitelé, žáci a představitelé obce. Teoretická část popsala postupné zřizování, přeměnu i zánik jednotlivých druhů škol, stavbu nových školních objektů a působení zásadních dějinných událostí na chropyšské školství. Poslední kapitoly se zaměřily na přehledné uspořádání druhů škol, jejich vedení a stručné životy učitelů, kteří se zasloužili o rozvoj chropyšského školství a představovali vzor pro další generace.

V praktické části diplomové práce byly vytvořeny podklady a návrh aktivity pro výuku žáků 6. ročníku základní školy v předmětu výchova k občanství. Podklady vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, vzdělávací oblast Člověk a společnost. V uvedené vzdělávací oblasti dochází k propojení výchovy k občanství a dějepisu, proto jsou vytvořené podklady vhodné pro využití v obou předmětech. Praktická část byla rozdělena na vyučovací hodinu, exkurzi po památkách města a práci s pamětníkem. Důvodem pro vznik diplomové práce se stala možnost jejího praktického využití ve školní výuce. Z uvedeného důvodu obsahují vytvořené podklady návrh přípravy na hodinu a dva pracovní listy, jejichž cílem je vést žáky ke zodpovědné znalosti historie města, školy a k péči o kulturní dědictví. Praktická část není bezpodmínečně vázána na školní prostředí a mohou ji využít další kulturní instituce města.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

BRANDL, Vincenc, ed. *Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy pŕuhonné a nálezové*. Brunae: Sumptibus Deputationis March. Moraviae, 1872, 445 s.

BRANDL, Vincenc, ed. *Libri citationum et sententiarum, seu, Knihy pŕuhonné a nálezové*. Brunae: Sumptibus Deputationis March. Moraviae, 1873. 659 s.

Městský ŕřad Chropyně, *Pamětní kniha městečka Chropyně*, 1880–1922.

Městský ŕřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně*, 1928–1940.

Městský ŕřad Chropyně, *Pamětní kniha Chropyně*, 1945–1950.

Městský ŕřad Chropyně, *Obecní kronika*, 1951–1958.

Městský ŕřad Chropyně, *Kronika MNV obce Chropyně*, 1959–1977.

Městský ŕřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni*, 1978–1986.

Městský ŕřad Chropyně, *Kronika městského národního výboru v Chropyni*, 1987–1992.

Městský ŕřad Chropyně, *Kronika města Chropyně*, 1993–1995.

Městský ŕřad Chropyně, *Pamětní kniha obce Plešovce*, 1697–1935.

SOkA Kroměříř, fond B-e 28, *Základní škola Chropyně*. Inventární číslo: 7.

SOkA Kroměříř, fond B-e 28, *Základní škola Chropyně*. Inventární číslo: 8.

SOkA Kroměříř, fond B-e 28, *Základní škola Chropyně*. Inventární číslo: 9.

SOkA Kroměříř, fond B-e 28, *Základní škola Chropyně*. Inventární číslo: 10.

Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1939–1941.

Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1948–1965.

Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1965–1991.

Základní škola Chropyně, *Školní kronika*, 1980–1985.

Vzpomínky Heleny Sadykové, Jaroslavy Pospíšilové, Jarmily Opravilové a Aleny Iránkové

Literatura

BARVÍŘ, Jiří Ladislav. *O významu starých názvů Eburodonum a Eburon*. Časopis Vlastivědného spolku muzejního v Olomouci, XIV, 1897.

ČORNEJOVÁ, Ivana. *Tovaryšstvo Ježíšovo: Jezuité v Čechách*. Vyd. 2. Praha: Hart, 2002. 264 s. ISBN 80-86529-30-4.

JIRÁSEK, Alois. *Staré pověsti české: výbor*. Vyd. 5. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1977. 208 s.

- KŘIVÁNEK, Jan. *Příručka zákonů, nařízení a předpisů o národním školství v republice Československé*. Brno: Ústřední spolek učitelů na Moravě, 1924. 1059 s.
- OTÁHAL PLEŠOVSKÝ, Antonín. *Ječmínek : Slavnostní spisek na paměť 25leté činnosti čtenářsko-pěveckého spolku „Ječmínka“ v Chropini*. Holešov, 1890. 23 s.
- PEŘINKA, František. *Kroměřížský okres : Vlastivěda moravská. I. a II.* Brno: Musejní spolek, 1911. 597 s.
- SADYKOVÁ, Helena, MACHALÍK, Květoslav. *Historie a současnost města Chropyně*. Chropyně: Město Chropyně, 2008. 252 s. ISBN 978-80-254-2083-6.
- SEDLÁČEK, August. *Kl. Ptolemaia zprávy o Čechách a zemích sousedních*. V Táboře: A. Sedlaček, 1880. 33 s.
- ŠIMEK, Emanuel. *Velká Germanie Klaudia Ptolemaia*. V Praze: Filosofická fakulta University Karlovy, 1930. 150 s.
- ŠTVERÁK, Vladimír, ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. 2. dopl. vyd. Praha: Karolinum, 1999. 98 s. ISBN 80-7184-797-6.
- ŠTVERÁK, Vladimír a MRZENA, Jan. *Felbiger a Kindermann: reformátoři lidového školství*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. 214 s.
- UGWITZ, Antonín. *Paměti městečka Chropyně*. V Prostějově: A. Ugwitz, 1902. 25 s.
- WAGNER, Jan. *Hubert Havránek (1887-1970): Lit. pozůstalost*. Praha: Literární archiv Památníku národního písemnictví, 1979, 131 s.
- ZWETTLER, Otto a Jaroslav VACULÍK, ČAPKA, František, ed. *Úvod do studia dějepisu a technika historikovy práce*. Brno: Masarykova univerzita, 1996. 119 s. ISBN 80-210-0366-4.

Internetové zdroje

- Česká školní inspekce. *Inspekční zpráva čj. ČŠIZ-275/15-Z* [online]. 2022 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/School/600118541>
- Město Vizovice. *Zakládací listina kláštera Smilheim* [online]. 2022 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://www.mestovizovice.cz/mesto-1/historie-mesta/zakladaci-listina/>
- Město Chropyně. *Zajímavosti o městě Chropyně* [online]. 2021 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://www.muchropyne.cz/mesto-a-volny-cas>
- PJsoft. *Chropynská strojírna* [online]. 2022 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <https://mapy.cz/zakladni?x=17.3702412&y=49.3575515&z=17&source=firm&id=266155&d s=1>
- Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky. *Návrhy zákonů* [online]. 2022 [cit. 2022-01-23]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sntisk.sqw?o=9&F=N>

Slepé mapy. *Slepé mapy* [online]. 2021 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.slemapa.cz/slepa-mapa-cr-kraje.html>

StaraChropyne. *www.StaraChropyne.cz – pohlednice ze staré Chropyně* [online]. 2013 cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://www.starachropyne.cz/tablo.php>

Základní škola Chropyně. *O škole* [online]. 2022 [cit. 2022-01-03]. Dostupné z: <http://www.zschropyne.cz/3-1-o-skole/>

Zákony

Zákon č. 48/1868 ř. z.

Zákon č. 62/1869 ř. z.

Zákon č. 189/1919 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a výchovných.

Zákon č. 295/1920 Sb., o školách národních a soukromých ústavech vyučovacích a výchovných.

Zákon č. 226/1922 Sb., jimž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Nařízení č. 64/1925, kterým se provádí zákon ze dne 13. července 1922, č. 226 Sb. z. a. n., jimž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských.

Dekret státního prezidenta 83/1940 Sb., o slibu členů vlády, veřejných zaměstnanců a jiných orgánů veřejné správy.

Nařízení č. 300/1941 Sb., o nové úpravě obecných a měšťanských škol s českým vyučovacím jazykem.

Nařízení č. 97/1943 Sb., o školských úřadovnách.

Zákon č. 195/1946 Sb., o použitelnosti předpisů z doby nesvobody.

Zákon č. 95/1948 Sb., o základní úpravě jednotného školství.

Zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů.

Výnos Ministerstva kultury č. 35431/54 ze dne 14. 5. 1954.

Zákon č. 186/1960 Sb., o soustavě výchovy a vzdělávání.

Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních a středních škol.

Zákon č. 564/1990 Sb. o státní správě a samosprávě ve školství.

Vyhláška č. 35/1992 Sb., o mateřských školách.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Seznam zkratek

a.s.	Akciová společnost
č.	Číslo
č. p.	Číslo popisné
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSR	Československá republika
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KSČ	Komunistická strana Československa
MNV	Místní národní výbor
MŠ	Mateřská škola
n. p.	Národní podnik
NSČDRS	Nacionálně socialistická česká dělnická a rolnická strana
ONV	Okresní národní výbor
OSŠ	Osmiletá střední škola
roz.	Rozená (rodné příjmení)
ř. z.	Říšský zákon
Sb.	Sbírka zákonů
SOkA	Státní okresní archiv Kroměříž
SŠ	Střední škola
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
VŘSR	Velká říjnová socialistická revolucev
ZDŠ	Základní devítiletá škola
ZŠ	Základní škola

Seznam příloh

- Příloha 1 – Římskokatolická fara (dříve místo Vyšší školy latinské Jednoty bratrské)
- Příloha 2 – Římskokatolická fara
- Příloha 3 – Zámek Chropyně (dříve místo katolické školy Tovaryšstva Ježíšova)
- Příloha 4 – Městský úřad Chropyně (dříve místo triviální školy)
- Příloha 5 – Berniska ulice (domy pro pedagogický sbor)
- Příloha 6 – Základní umělecká škola (dříve dům ředitele měšťanské školy)
- Příloha 7 – Stará škola (dříve obecná škola)
- Příloha 8 – Stará škola
- Příloha 9 – Stará škola a nová škola (dříve obecná a měšťanská škola)
- Příloha 10 – Základní škola v Chropyni na ulici Komenského
- Příloha 11 – Základní škola v Chropyni na ulici J. Fučíka
- Příloha 12 – Základní škola v Chropyni na ulici J. Fučíka
- Příloha 13 – Dům na ulici nám. Svobody č. p. 55 (dříve MŠ nám. Svobody)
- Příloha 14 – Zdravotní středisko Chropyně (dříve MŠ Moravská)
- Příloha 15 – Ferdus, s.r.o. (dříve MŠ Fučíkova)
- Příloha 16 – MŠ Tyršova
- Příloha 17 – Pedagogický sbor ve školním roce 1955/1956
- Příloha 18 – Pedagogický sbor ve školním roce 1956/1957
- Příloha 19 – Pedagogický sbor ve školním roce 1957/1958
- Příloha 20 – Pedagogický sbor ve školním roce 1958/1959
- Příloha 21 – Pedagogický sbor ve školním roce 1960/1961
- Příloha 22 – Pedagogický sbor ve školním roce 1961/1962
- Příloha 23 – Pedagogický sbor ve školním roce 1964/1965
- Příloha 24 – Pedagogický sbor ve školním roce 1965/1966
- Příloha 25 – Pedagogický sbor ve školním roce 1971/1972
- Příloha 26 – Pedagogický sbor ve školním roce 1972/1973
- Příloha 27 – Pedagogický sbor ve školním roce 1974/1975
- Příloha 28 – Pedagogický sbor ve školním roce 1975/1976
- Příloha 29 – Pedagogický sbor ve školním roce 1979/1980
- Příloha 30 – Pedagogický sbor ve školním roce 1981/1982

Přílohy

Příloha 1 – Římskokatolická fara (dříve místo Vyšší školy latinské Jednoty bratrské)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 2 – Římskokatolická fara

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 3 – Zámek Chropyně (dříve místo katolické školy Tovaryšstva Ježíšova)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 4 – Městský úřad Chropyně (dříve místo triviální školy)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 5 – Ulice Berniska (domy pro pedagogický sbor)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 6 – Základní umělecká škola (dříve dům ředitele měšťanské školy)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 7 – Stará škola (dříve obecná škola)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 8 – Stará škola

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 9 – Stará škola a nová škola (dříve obecná a měšťanská škola)

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 10 – Základní škola v Chropyni na ulici Komenského

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 11 – Základní škola v Chropyni na ulici J. Fučíka

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 12 – Základní škola v Chropyni na ulici J. Fučíka

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 13 – Dům na ulici nám. Svobody č. p. 55 (dříve MŠ nám. Svobody)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 14 – Zdravotní středisko Chropyně (dříve MŠ Moravská)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 15 – Ferdus, s.r.o. (dříve MŠ Fučíkova)

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 16 – MŠ Tyršova

Zdroj: archiv autora práce

Příloha 17 – Pedagogický sbor ve školním roce 1955/1956

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 18 – Pedagogický sbor ve školním roce 1956/1957

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 19 – Pedagogický sbor ve školním roce 1957/1958

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 20 – Pedagogický sbor ve školním roce 1958/1959

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 21 – Pedagogický sbor ve školním roce 1960/1961

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 22 – Pedagogický sbor ve školním roce 1961/1962

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 23 – Pedagogický sbor ve školním roce 1964/1965

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 24 – Pedagogický sbor ve školním roce 1965/1966

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 25 – Pedagogický sbor ve školním roce 1971/1972

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 26 – Pedagogický sbor ve školním roce 1972/1973

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 27 – Pedagogický sbor ve školním roce 1974/1975

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 28 – Pedagogický sbor ve školním roce 1975/1976

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 29 – Pedagogický sbor ve školním roce 1979/1980

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Příloha 30 – Pedagogický sbor ve školním roce 1981/1982

Zdroj: archiv Jaroslavy Pospíšilové

Anotace

Jméno a příjmení:	Bc. Markéta Sedláčková
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.
Rok obhajoby:	2022
Název práce:	Dějiny školství v Chropyni
Název práce v angličtině:	History of education in Chropyne
Anotace práce:	Diplomová práce se v teoretické části věnuje vývoji chropynského školství od roku 1561, které se formovalo v závislosti na dobové situaci a snaze obyvatel své školství zachovat a rozvíjet. Praktická část představuje podklady a návrh aktivity pro žáky druhého stupně základní školy. Žáci se aktivně seznamují s památkami svého města, významnými osobnostmi a historií školy. Praktická část umožnila využití diplomové práce pro pedagogické účely.
Klíčová slova	Chropyně, dějiny školství, škola, pracovní list, exkurze
Anotace práce v angličtině:	In the theoretical part, the diploma thesis deals with the development of education in Chropyně since 1561, which was formed depending on the situation of the time and the efforts of the inhabitants to maintain and develop their education. The practical part presents the materials and proposal of the activity for sixth through ninth graders of primary school. Pupils are actively acquainted with the sights of their city, important personalities as well as the history of the school. The practical part allows the use of the thesis for pedagogical purposes.
Klíčová slova v angličtině:	Chropyne, history of education, school, worksheet, excursions
Přílohy vázané v práci	30
Rozsah práce	91
Jazyk práce:	Český jazyk